

Opvoedcursussen: Ja! Maar hoe?

Inzicht krijgen in de behoeften en wensen van analfabete Marokkaanse moeders op het gebied van een opvoedingscursus.

Lenneke den Ouden
Studentnummer: 20035114
Maatschappelijk Werk en
Dienstverlening
Deeltijd 4
Opdrachtgever: Mevr. Rombouts,
Hildegardisschool

Inhoudsopgaven

Het voorwoord	4
Hoofdstuk 1.....	5
De inleiding.....	5
1.1 De hoofdstukindeling	5
1.2 Het probleem.....	6
1.2.1 De huidige situatie	6
1.2.2 Het microniveau.....	6
1.2.3 Het mesoniveau	7
1.2.4 Het macroniveau	7
Hoofdstuk 2.....	8
De probleemstelling	8
2.1 Het probleem en de daaruit voortvloeiende vragen.....	8
2.1.1 Het probleem.....	8
2.1.2 De hoofdvraag	8
2.1.3 De deelvragen	8
2.2 De doelstelling	9
2.3 Het begrippenkader	9
Hoofdstuk 3.....	10
Plan van aanpak.....	10
3.1 De onderzoekssoort.....	10
3.1.1 Het behoefteonderzoek	10
3.1.2 Directe en indirecte informatiebronnen	10
3.1.3 Het literatuuronderzoek.....	10
3.2 Het interview	11
3.2.1 Het gestructureerd open interview	11
3.2.2 Het afnemen van de interviews	11
3.2.3 De grote van de onderzoeksgroep.....	12
3.2.4 Problemen bij het afnemen van de interviews.....	12
Hoofdstuk 4.....	13
Informatie over Marokko, Marokkanen in Nederland, analfabetisme en de Hildegardisschool ..	13
4.1 Marokko.....	13
4.1.1 De geschiedenis	13
4.1.2 De macht	13
4.1.3 De economie	13
4.2 De migratiegeschiedenis.....	14
4.2.1 De komst van buitenlandse werknemers.....	14
4.2.2 De gezinshereniging	15
4.2.3 Het overheidsbeleid na 1980.....	15
4.3 De opvoeding vroeger en nu	16
4.3.1 De eerste en de tweede generatie.....	16
4.3.2 De verschillen in de opvoeding	16
4.3.3 Belemmeringen vanuit de Nederlandse maatschappij.....	17
4.4 Analfabetisme in Nederland	19
4.4.1 Functionele analfabeten	19
4.4.2 Analfabetisme onder de Marokkanen	19
4.5 De Hildegardisschool.....	19
4.5.1 De school.....	19
4.5.2 De ouderkamer	20

Hoofdstuk 5.....	21
De analyse	21
5.1 Analyse per vraag	21
Hoofdstuk 6.....	29
De conclusie	29
6.1 Conclusies per interviewvraag	29
6.1.1 Een vergelijking tussen de analfabete moeders, de alfabete moeders en het literatuuronderzoek.....	29
6.2 Antwoorden op de deelvragen	32
6.3 Antwoorden op de hoofdvragen	34
Hoofdstuk 7.....	36
Het advies	36

Literatuurlijst

Bijlagen

- Gestructureerd open interview
- Uitleg bij de vragen

Het voorwoord

De moeilijkste taak die ouders hebben, is het opvoeden van hun kinderen tot gelukkige en zelfstandige mensen. Alle ouders lopen vroeg of laat tegen problemen aan. Vaak kunnen deze problemen worden opgelost, door erover te praten met vrienden, familie, leerkrachten en andere bekenden. Ook bestaan er zeer veel boeken met tips en ervaringen van anderen.

Maar er is een groep ouders, die nog een extra moeilijkheid heeft. Zij moeten hun kinderen opvoeden in een maatschappij en cultuur waarin zij zelf niet zijn grootgebracht. Deze allochtone ouders leven vaak met andere allochtone ouders bij elkaar, die allemaal dit zelfde probleem hebben. Zij kunnen elkaar hierdoor niet goed helpen. Voor hen zijn alle boeken met tips moeilijk te lezen. Ze zijn geschreven in het Nederlands en dat is voor de meeste allochtone vrouwen hun tweede of derde taal. Daarnaast is een groep allochtone vrouwen analfabeet. Voor hen is er dus helemaal niets.

Op de Hildegardisschool heeft men veel met deze laatste groep, de analfabete allochtone ouder, te maken. Deze groep heeft te maken met een botsing tussen de opvoeding van hun kinderen thuis en op school. Thuis is de opvoeding vaak warm, maar wel autoritair (2000, Pels, Trees). Op school wordt er zelfstandigheid van de kinderen verwacht. Ze mogen hun mening geven en moeten zelf nadenken over wat ze doen. Op school is de opvoedkundige kant vrijer. Hierdoor ontstaan problemen. Kinderen weten niet hoe ze met deze verschillen in de opvoeding moeten omgaan.

Er zijn cursussen, die gericht zijn op de opvoeding van kinderen, waar analfabete Marokkaanse moeders heen kunnen. Zulke cursussen zijn ook gegeven in de ouderkamer van de Hildegardisschool. Bij deze cursussen was de opkomst de eerste bijeenkomst goed, maar de daaropvolgende bijeenkomsten haakten er steeds meer moeders af. Verder kwam een deel van de moeders, die men met de cursus wilde bereiken, nooit. De grote vraag was, hoe ervoor gezorgd kon worden dat de cursussen wel zouden aanslaan. Daarom is dit onderzoek gedaan, naar de wensen en behoeften van de analfabete Marokkaanse moeders, op het gebied van opvoedcursussen. Dit onderzoek moet een antwoord zijn voor de Hildegardisschool, op de vraag hoe zij in de toekomst een cursus over opvoeding moeten opzetten.

Dit onderzoek had niet tot stand kunnen komen zonder op de eerste plaats de moeders van de Hildegardisschool, die bereid zijn geweest mee te werken aan het interview. Hen wil ik hiervoor danken. Op de tweede plaats bedank ik mvr. Rombouts en dhr. Holleboom, omdat zij mij de tijd hebben gegeven om dit onderzoek te doen en bereid zijn geweest mij daarbij te helpen waar nodig. Als laatste ben ik veel dank verschuldigd aan Hettie Rodenburg voor alle tijd en moeite die zij heeft gestoken in het begeleiden van mij.

Rotterdam, juli 2005

H.M.G. den Ouden

Hoofdstuk 1

De inleiding

Dit onderzoek moet leiden tot een bruikbaar advies of bruikbare adviezen aan de directie van de Hildegardisschool. Het moet inzicht geven in de wensen en behoeften van analfabete Marokkaanse moeders ten aanzien van een cursus over opvoeding. Er zijn vele vragen die rijzen, zoals: Ervaren de moeders problemen bij het opvoeden? Hebben ze eigenlijk wel behoefte aan een cursus over opvoeding? Naar wie gaan de moeders nu met hun problemen? Zijn er onbeantwoorde vragen waar ze mee zitten?

Door middel van een gestructureerd open interview moeten er antwoorden komen op deze vragen. Er is voor Marokkaanse moeders gekozen, omdat dit de grootste groep allochtonen is op de Hildegardisschool. Er is voor de groep analfabete gekozen, omdat zij het moeilijkst te bewegen zijn om naar cursussen op de school te komen. Door hun wensen, behoeften en belemmeringen te onderzoeken, kan er een cursus worden ontwikkeld, die de kans groter maakt dat ze wel willen deelnemen.

De onderzoeksvraag is gerezen, naar aanleiding van opvoedcursussen die al eens in de ouderkamer zijn gegeven. Er waren steeds maar een paar moeders die de gehele cursus afronden. Een deel van de moeders haakte, na één of twee bijeenkomsten te hebben bijgewoond, af en een grote groep kwam helemaal niet. De directie van de Hildegardisschool en de cursusleiders begonnen zich af te vragen wat daar de oorzaak van zou kunnen zijn. Sloot de cursus niet aan bij de behoeften en wensen van de moeders? Of sloot de cursus misschien niet aan bij de belevingswereld? Was er een andere cursus die misschien beter gegeven kon worden of moest er iets nieuws worden ontwikkeld? Door middel van het onderzoek moet het duidelijk worden, waaraan een cursus moet voldoen, om wel aan te sluiten bij de doelgroep. Het doel hiervan is, dat er een grotere groep analfabete Marokkaanse moeders de gehele cursus over opvoeding zal doorlopen.

1.1 De hoofdstukindeling

In de volgende paragraaf zal het probleem nog verder worden toegelicht op micro-, meso- en macroniveau.

In hoofdstuk 2 worden de probleemstelling, de onderzoeksvragen, de doelstelling en het begrippenkader beschreven.

In hoofdstuk 3 volgt een beschrijving van de aanpak. De manier waarop de onderzoeksvraag is onderzocht, de reden hiervoor, de grote van de onderzoeksgroep en de manier waarop is geanalyseerd komen aan bod.

In hoofdstuk 4 wordt achtergrondinformatie gegeven, die de context duidelijk maakt waarin het probleem zich voordoet. Het probleem kan alleen worden opgelost, als er rekening wordt gehouden met deze context. Daarom wordt er informatie gegeven over de migratiegeschiedenis, over wat analfabetisme precies is, wat voor school de Hildegardisschool is en de rol van de ouderkamer binnen deze school. Het hoofdstuk begint met de geschiedenis van Marokko, want in dit land liggen voor de Marokkaanse moeders hun wortels.

Hoofdstuk 5 beschrijft de analyse van het onderzoek. De vragen van het interview zijn verwerkt in schema's. Per vraag is er een analyse gemaakt.

In hoofdstuk 6 volgt een conclusie en naar aanleiding daarvan het advies.

1.2 Het probleem

1.2.1 De huidige situatie

De reden dat er opvoedcursussen aangeboden worden op de Hildegardisschool is, dat de directie en de leerkrachten van de school het idee hebben, dat ouders problemen ervaren in het opvoeden van hun kinderen. Hoe kinderen zijn opgevoed kun je namelijk terug zien in het gedrag van de kinderen. Op de Hildegardisschool zijn best veel kinderen die gedragsproblemen vertonen. Dit kan bijvoorbeeld betekenen dat ze snel agressief worden richting andere kinderen, snel geïrriteerd raken of verbaal agressief reageren op anderen. Om dit gedrag te kunnen veranderen moet er ook in de opvoeding door de ouders iets veranderen. Sommige ouders geven zelf ook aan thuis problemen te hebben met het kind en niet goed te weten wat ze moeten doen. Om deze redenen is er begonnen met de opvoedcursussen. Het probleem is alleen, dat er maar weinig ouders zijn, die naar de cursus komen en hem ook afronden.

De cursussen die tot nu toe werden gegeven bestonden uit losse bijeenkomsten of lessenreeksen van ongeveer 6 tot 8 bijeenkomsten. De onderwerpen waren verschillend en gingen bijvoorbeeld over het stellen van grenzen, over pesten en straffen/belonen. De moeders werden uitgenodigd via een brief, die aan de kinderen werd meegegeven. Vervolgens hingen er elke week aankondigingen op drie plekken verdeeld over de twee gebouwen. En voor elke bijeenkomst waren de assistenten ouderbetrokkenheid in beide gebouwen te vinden, om ouders te vragen om ook te komen. Elke bijeenkomst duurde ongeveer anderhalf uur. Een aantal lessen werd gegeven door de orthopedagoog of de schoolmaatschappelijk werkster. Het grootste deel werd gegeven door de drie assistenten ouderbetrokkenheid. Elke bijeenkomst had ongeveer een zelfde opbouw. Eerst was er een inleidend deel, waarin informatie werd gegeven over het onderwerp. Vervolgens konden de moeders zelf vertellen over hun ervaringen met het onderwerp. Daarna was er een activiteit, waarin de informatie werd verwerkt, bijvoorbeeld een discussie naar aanleiding van een praatplaat. Als laatste werd de activiteit afgesloten. Er konden ook twee activiteiten in een bijeenkomst voorkomen en de momenten waarop over eigen ervaringen werd gesproken, waren er meestal meerdere.

1.2.2 Het microniveau

Met het microniveau wordt het gezin bedoeld. Vele ouders geven aan dat het opvoeden in twee culturen voor problemen zorgt. Het gezin woont in Nederland en krijgt te maken met de vrijheden die er zijn in dit land. Kinderen gaan in Nederland bijvoorbeeld anders met volwassenen om, dan in de Marokkaanse cultuur. De rollen zijn meer gelijkwaardig. In de Marokkaanse cultuur is beleefdheid erg belangrijk. Als kind hoor je je beleefd en ingetogen te gedragen richting volwassenen. Je hoort niet zomaar tegen een volwassenen in te gaan en je eigen mening te geven. In de Nederlandse cultuur wordt het juist gestimuleerd dat kinderen een eigen mening vormen. De Marokkaanse ouders willen hun kinderen graag de Marokkaanse cultuur bijbrengen, maar dit wordt bemoeilijkt door de invloeden vanuit de Nederlandse maatschappij. De kinderen ervaren de verschillen en luisteren niet meer automatisch naar hun ouders. Ze maken een eigen socialisatie door, die afwijkt van die van hun ouders. Ze zien ook hoe bepaalde dingen anders kunnen en willen veranderingen. De kinderen halen zowel uit de Marokkaanse als uit de Nederlandse cultuur de dingen die hen aanspreken en gebruiken die bij hun socialisatie. Hierdoor ontstaan botsingen tussen kinderen en hun ouders. Ouders weten vaak niet wat ze hiermee aan moeten en hoe ze de problemen kunnen oplossen.

1.2.3 Het mesoniveau

Bij het mesoniveau gaat om de verbinding tussen de gezinnen en de school. De gezinnen ervaren problemen doordat er verschillen zijn tussen de Marokkaanse cultuur en de Nederlandse cultuur. Maar ze ervaren ook problemen doordat er verschillen zijn tussen de thuiscultuur en de schoolcultuur. Op school zie je de Nederlandse cultuur terug. De kinderen worden er gestimuleerd om zelfstandig te worden en een eigen mening te vormen. Ze krijgen op school de Nederlandse cultuur mee. Vele ouders blijken niet goed te weten wat er allemaal op school gebeurt. Vanuit hun cultuur is het niet gebruikelijk je te bemoeien met wat er op school gebeurt. Maar ze horen wel dingen van hun kinderen, die ze niet goed begrijpen. De socialisatie van de kinderen wordt niet alleen beïnvloed door de ouders, maar ook door de school. Dit zorgt voor angst bij de ouders. Vele leerkrachten denken dat de ouders niet geïnteresseerd zijn in hoe het met hun kind gaat, doordat ze de ouders bijna nooit zien. Dit is een misverstand wat ontstaat doordat sommige leerkrachten niet goed weten wat de thuiscultuur van de kinderen is. En doordat ze hier geen kennis van hebben, kunnen ze deze cultuur ook niet betrekken in de lessen. Hierdoor is er voor de kinderen minder herkenning op school. Veel dingen uit de Nederlandse cultuur die wel in de lessen terugkomen, herkennen zij niet. Doordat de leerkrachten te weinig kennis hebben van de thuiscultuur en de ouders te weinig kennis van de schoolcultuur ontstaan ook hier botsingen.

Verder ontstaan er problemen doordat de school denkt te weten waar de ouders behoeften aan hebben. Ze bieden een cursus aan, zonder met de ouders te overleggen over wat er bij hen precies voor wensen en behoeften spelen. De ouders zelf durven dit vaak niet aan te geven. Als er vanuit de school een suggestie voor een cursus wordt gedaan, zeggen ze al snel dat ze het leuk vinden. Uit beleefdheid durven ze niet negatief te zijn.

1.2.4 Het macroniveau

De overheid ging zich pas met de Marokkaanse en andere migranten bemoeien, toen sommige hier al 30 jaar woonden. De overheid kreeg toen pas door, dat deze groep hier zou blijven wonen en niet meer zou terugkeren naar hun land van herkomst. Ze gingen zich toen bezig houden met de integratie van deze groep in de Nederlandse maatschappij. Er moest een socialisatieproces op gang worden gebracht, waardoor de allochtonen zich meer betrokken zouden voelen bij de Nederlandse maatschappij en zich hieraan zouden aanpassen. Er werden allerlei cursussen opgezet, speciaal gericht op allochtonen. Er kwamen bijvoorbeeld cursussen in de Nederlandse taal, cursussen over opvoeding en cursussen over seksuele voorlichting. Deze cursussen werden voornamelijk gemaakt door autochtone personen. De allochtone mensen, waar het om ging, werden er niet bij betrokken. Hierdoor bleken vele cursussen niet aan te slaan. Ze sloten niet aan bij de belevingswereld van de doelgroep. Hierdoor waren er maar weinig allochtone mensen die de cursus geheel doorliepen en werd het doel, 'het bevorderen van de integratie', niet behaald. (1998, van der Werf, Siep)

Hoofdstuk 2

De probleemstelling

2.1 Het probleem en de daaruit voortvloeiende vragen

2.1.1 Het probleem

De inhoud van het aanbod van opvoedcursussen dat in de afgelopen 5 jaar is gedaan door de Hildegardisschool en de gehanteerde werkwijze lijken onvoldoende aan te sluiten bij de wensen en behoeften van analfabete Marokkaanse moeders van leerlingen, wat er mogelijk de oorzaak van is, dat maar enkele moeders een cursus hebben afgerond en een deel vroegtijdig is gestopt. (Bron: Mevr. Rombouts, die vanaf de start betrokken is geweest bij de ouderkamer.)

2.1.2 De hoofdvraag

Het beschreven probleem hierboven, leidt tot de volgende vragen:

In welke mate sluit het aanbod van opvoedingscursussen aan bij de vraag/behoefte van analfabete Marokkaanse moeders met kinderen op de Hildegardisschool.

Wat zijn belemmeringen voor deelname aan cursussen over opvoeding, door analfabete Marokkaanse moeders met kinderen op de Hildegardisschool.

Het antwoord op deze hoofdvraag moet ertoe leiden, dat er een advies kan worden uitgebracht aan de directie van de Hildegardisschool, over hoe zij in de toekomst om moeten gaan met het onderwerp opvoeding. Nu komen weinig Marokkaanse moeders naar de cursussen en hier moet een reden voor zijn. Door deze redenen te achterhalen en er rekening mee te houden, kunnen de cursussen in de toekomst aantrekkelijker worden gemaakt.

2.1.3 De deelvragen

De hoofdvraag is erg groot en beslaat verschillende gebieden, waarop de belemmeringen ervaren kunnen worden. Daarom is de hoofdvraag hieronder uitgesplitst in verschillende deelvragen, die gezamenlijk antwoord geven op de hoofdvraag.

1. Waaruit bestaat het huidige aanbod van opvoedcursussen, die worden gegeven in de ouderkamer?
2. Welke factoren in de leefsituatie van de Marokkaanse moeders vormen een belemmering?
3. Wat zijn de organisatorische belemmeringen in het volgen van een cursus?
4. Welke belemmeringen zijn er te vinden bij de voorbereiding van een cursus?
5. Welke belemmeringen zijn er te vinden, in de inhoud van de cursus?
6. Welke belemmeringen zijn er te vinden, bij de persoon zelf?
7. Hoe moet een cursus over opvoeding worden georganiseerd?

2.2 De doelstelling

Dit onderzoek dient twee doelen:

Voor zover mogelijk inzicht krijgen in de wensen en behoeften van de analfabete Marokkaanse moeders met kinderen op de Hildegardisschool, ten aanzien van een cursus over het opvoeden van kinderen.

Advies uitbrengen aan de opdrachtgever, over de aanpak van het onderwerp opvoeding in de ouderkamer.

Het tweede doel komt voort uit het eerste doel. Als de wensen en behoeften van de moeders duidelijk zijn, dan kan er vervolgens aan de opdrachtgever een advies worden uitgebracht over hoe om te gaan met het onderwerp opvoeding in de ouderkamer.

2.3 Het begrippenkader

Opvoedcursus:

Een cursus met als doel hulp te bieden aan Marokkaanse moeders, die problemen ervaren bij het opvoeden van hun kinderen.

Belemmering:

Hindernis, iets dat storend werkt.

Analfabeet:

Iemand die niet kan lezen en schrijven.

Marokkaans:

Iemand die zelf of waarvan één of beide ouders geboren is/zijn in Marokko.

Cursus:

Reeks van lessen over een bepaald onderwerp.

Behoeftte:

Verlangen naar wat men mist.

Wensen:

Verlangen, willen.

Communiceren:

In verbinding staan met iemand.

Regels:

Voorschrift, verordening.

Hoofdstuk 3

Plan van aanpak

3.1 De onderzoeksoort

3.1.1 Het behoefteonderzoek

Dit onderzoek is een behoefteonderzoek. Essentieel bij dit onderzoek is: 'Het inventariseren of bepalen van het verschil tussen een bestaande en een gewenste situatie, de kloof tussen 'wat is' en 'wat zou moeten zijn', het verschil tussen huidige en toekomstige (gewenste) situatie, processen, gedragingen of resultaten.' (Migchelbrink, Ferdie, 2000) De volgende drie elementen spelen daarom altijd een rol:

- a. hoe de huidige, actuele situatie eruit ziet
- b. het gemis, het tekort
- c. de gewenste, toekomstige situatie (Migchelbrink, Ferdie, 2000)

Het begrip behoefte is een groot begrip. Het wordt vaak als volgt omschreven: 'Een waardering of ervaring van gemis, tekort, nood, gebrek in/van de huidige situatie.' 'Een wilsuiking of aandrang ten aanzien van de toekomst om het gemis ongedaan te maken.' (Migchelbrink, Ferdie, 2000)

Er zijn verschillende soorten behoeften. Voor dit onderzoek is het verschil tussen objectieve en subjectieve behoeften belangrijk. Objectieve behoeften zijn niet gekleurd door persoonlijke gevoelens, gedachten en meningen van de onderzochten. Subjectieve behoeften zijn wel ingekleurd. Het zijn behoeften zoals de onderzochte persoon ze zelf ziet. In dit onderzoek gaat het voornamelijk om subjectieve behoeften. Het moet duidelijk worden wat de behoeften, wensen, gevoelens en meningen van de onderzochte personen zelf zijn.

3.1.2 Directe en indirecte informatiebronnen

Achter de behoefte van mensen kun je op twee manieren komen. Door indirecte en directe bronnen te gebruiken. De directe bronnen zijn de onderzochte personen zelf. Aan hen stel je direct de vragen. Een indirecte bron zijn bijvoorbeeld personen die veel met de onderzochte personen omgaan, maar niet tot de groep onderzochte behoren. Via hen kan de onderzoeker te weten komen wat de maatschappelijke positie van de onderzochten is. Het wordt door Ferdie Migchelbrink aanbevolen om de directe en indirecte bronnen naast elkaar te gebruiken. In dit onderzoek zijn de directe bronnen de analfabete Marokkaanse moeders zelf. De indirecte bronnen zijn de alfabet Marokkaanse moeders, die één of meerdere keren een cursus of bijeenkomst over opvoeden hebben bijgewoond. Zij geven aan hoe zij dit hebben ervaren. De andere indirecte bronnen zijn de assistenten ouderbetrokkenheid die de cursussen hebben gegeven. Van hen wordt gevraagd zich te verplaatsen in de analfabete Marokkaanse moeders tijdens de interviews. Alleen bij de eerste twee vragen gaan ze uit van zichzelf. Bij de andere vragen kijken ze zowel naar hun eigen situatie, als naar die van de analfabete Marokkaanse moeders. De antwoorden van de twee groepen worden met elkaar vergeleken.

3.1.3 Het literatuuronderzoek

Naast het behoefteonderzoek heeft er ook een literatuuronderzoek plaatsgevonden.

Het literatuuronderzoek was nodig, om achtergrondinformatie te verzamelen. Om een bepaalde groep mensen te kunnen onderzoeken moet je namelijk iets van hen afweten. Het is altijd belangrijk om te weten, hoe het probleem ongeveer is

ontstaan. Bij dit onderzoek is de doelgroep Marokkaans. Om een duidelijk beeld te krijgen van het probleem, is het dus belangrijk om iets van de Marokkaanse cultuur te weten te komen. Maar ook de migratiegeschiedenis is belangrijk. De problemen zijn hier in Nederland ontstaan, onder de groep Marokkanen die hierheen is gemigreerd. De vraag rijst wat in de Nederlandse maatschappij heeft bijgedragen tot het probleem. Verder is het belangrijk om iets te weten over de manier van opvoeden binnen de Marokkaanse gezinnen, die hier in Nederland wonen. Het probleem heeft namelijk te maken met de opvoeding van de kinderen. De cursussen worden aangeboden, omdat er problemen in de opvoeding worden ervaren. Ook is er een stuk over analfabetisme. De doelgroep die met de cursussen het moeilijkst bereikt kan worden, zijn de analfabete Marokkaanse vrouwen. Het moet dan wel voor iedereen duidelijk zijn, wat onder analfabete wordt verstaan. Als laatste is er nog een stuk over de Hildegardisschool. Dit is de plaats waar de cursussen worden gegeven en dus het probleem zich afspeelt.

3.2 Het interview

3.2.1 Het gestructureerd open interview

Gestructureerd betekent dat de vragenlijst van te voren is vastgesteld. De vragenlijst wordt gekoppeld aan de vraagstelling, want de vragenlijst moet lijden tot een antwoord op de vraagstelling. Verder zijn er aan elk onderzoek een of meer doelen gekoppeld, die door middel van de vragenlijst (en het verdere onderzoek) moeten worden bereikt. Elk geïnterviewd persoon krijgt dezelfde vragen voorgelegd in een vaste volgorde en in dezelfde bewoordingen.

Het open interview wordt veel gebruikt bij praktijkgericht onderzoek, waaronder behoefteonderzoek ook valt. Het gebruik van het open interview is aan te raden als:

- je nog weinig kennis hebt over de in de vraagstelling geformuleerde materie, om de problemen te verkennen;
- je diepgaand inzicht wilt krijgen in de belevings- en ervaringswereld van mensen;
- je inzicht wilt krijgen in de context van een probleem of de context van iemands gedrag;
- je loopbanen of biografieën van mensen wilt achterhalen;
- je het perspectief van de ondervraagde personen wilt achterhalen;
- de te onderzoeken groep moeilijk bereikbaar is;
- de onderzoeksthematiek gevoelig ligt. (Migchelbrink, ferdie, 2000)

Van al deze punten speelt alleen punt vier niet mee in dit onderzoek. De andere punten spelen allemaal in meer of mindere maten een rol.

Open betekend dat de geïnterviewde vrij is in het formuleren van zijn antwoorden, daarover worden geen suggesties gedaan. De vragen die worden gesteld, kunnen niet met 'ja' of 'nee' worden beantwoord.

3.2.2 Het afnemen van de interviews

De interviews vonden één op één plaats. De reden hiervoor was, dat de moeders elkaar niet mochten beïnvloeden. Van elke moeder moest echt de eigen mening naar voren komen. Als de moeders bij elkaar zitten, dan durven sommige hun eigen mening niet te geven. Door in een aparte ruimte te gaan zitten, werd een veilige ruimte gecreëerd. Deze ruimte was wel in de school, wat bekend terrein is voor de moeders. Het interview begon met een aantal eenvoudig te

beantwoorden vragen. Op die manier konden de moeders op hun gemak worden gesteld. Ten laatste waren de interviews anoniem, wat veel mensen prettiger vinden. Andere komen dan niet te weten, wat zij hebben gezegd.

3.2.3 De grote van de onderzoeksgroep

De onderzoeksgroep is in twee groepen verdeeld. Er is één groep 'deskundigen'. Dit zijn de Marokkaanse moeders die een of meerdere cursussen of bijeenkomsten over opvoeding hebben gevolgd. Deze moeders zijn niet analfabeet. In deze groep vallen ook de Marokkaanse assistenten ouderbetrokkenheid, die verschillende cursussen hebben gegeven. De tweede groep zijn de analfabete Marokkaanse moeders, waarvan een aantal wel, maar het merendeel geen cursus of themabijeenkomst over opvoeding hebben gevolgd.

De groep Marokkaanse moeders met kinderen op de Hildegardisschool bestaat uit 77 personen. Van deze groep is 90% analfabeet. (Deze gegevens zijn afkomstig uit de administratie van de Hildegardisschool) Zij kunnen geen Nederlands lezen of schrijven. Er zijn dus 70 analfabete Marokkaanse moeders. Om het onderzoek representatief te laten zijn, moet 30% van deze moeders worden geïnterviewd. (Dit percentage is afkomstig van dhr. Lammers, docent aan de Haagse Hogeschool, gespecialiseerd in het doen van onderzoek) Dat zijn dus 21 moeders. De andere groep geïnterviewde zal een stuk kleiner zijn. De assistenten ouderbetrokkenheid zullen worden geïnterviewd en vijf moeders die regelmatig aan de opvoedcursussen hebben deelgenomen. Bij elkaar zullen er dus 28 interviews worden afgenomen.

3.2.4 Problemen bij het afnemen van de interviews

Het vinden van Marokkaanse moeders bij wie de interviews konden worden afgenomen was niet zo'n probleem. Via de ouderkamer was er al voldoende contact met de moeders. De eerste groep die is geïnterviewd waren de 'deskundige' moeders. De moeders die één of meerdere bijeenkomsten over opvoeding hebben bijgewoond. Zij konden uit eigen ervaring vertellen wat ze goed vonden aan de bijeenkomsten/cursussen en wat zij veranderd wilden zien. Deze moeders spraken goed Nederlands, waardoor de interviews vlot verliepen. Er was geen enkele moeder die een vraag niet wilde beantwoorden of niet begreep. Een aantal moeders gaf zelfs aan het leuk te vinden, dat zij hun mening mochten geven.

De tweede groep, de analfabete Marokkaanse moeders, leverde meer problemen op. Naast dat deze moeders analfabeet zijn, spreken ze namelijk zeer gebrekkig Nederlands. Dit maakte het moeilijk om elke vraag op precies dezelfde manier te stellen bij elke moeder. De vragen werden namelijk vaak helemaal niet begrepen. Er moesten soms meerdere vragen worden gesteld, om antwoord te krijgen op die ene vraag. Vraag vijf werd door vele niet beantwoord, doordat ze hem niet begrepen. Het gebruiken van een tolk was geen alternatief, omdat ook dit de vraag of het antwoord kan vertekenen. Een tolk kan de vraag net iets anders vertalen of het antwoord net iets anders interpreteren. Dit kan de onderzoeker zelf niet controleren.

Een aantal moeders gaf zelf aan het interview erg moeilijk te hebben gevonden. De moeders waren wel bereid op alle vragen antwoord te geven en een aantal moeders gaf aan het leuk te hebben gevonden, om mee te werken aan een interview.

Hoofdstuk 4

Informatie over Marokko, Marokkanen in Nederland, analfabetisme en de Hildegardisschool

4.1 Marokko

4.1.1 De geschiedenis

Marokko zit ingesloten tussen de Middellandse Zee, Atlantische Oceaan en de Sahara. Het land is 15 maal zo groot als Nederland en heeft ruim 27 miljoen inwoners. De hoofdstad is Rabat, maar Casablanca is de grootste stad. De Berbers zijn de oorspronkelijke bewoners van Marokko. Ze wonen nu vooral in het Rif, een bergachtig, moeilijk toegankelijk gebied in het noorden. Ze vormen ongeveer 40% van de bevolking. Vanaf de zevende eeuw hebben Arabieren het land veroverd en werd de bevolking moslim. Vanaf die tijd was er steeds iemand anders aan de macht. Er kwamen steeds stammen uit de bergen of de Sahara die de bestaande dynastie ten val brachten en gingen leven in de stad. Tot dat ook zij weer ten val werden gebracht. In de zestiende eeuw vielen de Spanjaarden het land binnen. In de zeventiende eeuw werden zij weer verdreven en werd er een groot Noordwest Afrikaans rijk gevestigd. In de negentiende eeuw kwam het kolonialisme naar Afrika. De sultans werden onder druk gezet en werden militair, financieel en economisch afhankelijk. In 1912 werd Marokko en Frans protectoraat. Maar een ander deel (waaronder het Rif) viel onder Spaans gezag. (1998, van der Werf, Siep)

Tegen de Franse en de Spaanse overheersing was veel verzet. Het binnenland is nooit volledig onder koloniale controle gekomen. Het nationalisme bleef groeien en de sultan verbond zich met de Onafhankelijkheidspartij. De Fransen poogden het nationalisme te breken, door de sultan te verbannen, maar dit zorgde juist voor heftiger verzet. In 1955 werd er een bevrijdingsleger opgericht en in 1956 kwam de onafhankelijkheid. De sultan werd als koning het nieuwe staatshoofd. Maar desondanks is de economische en culturele invloed van Frankrijk op Marokko nog steeds groot. (1998, van der Werf, Siep)

4.1.2 De macht

Een groot strijdpunt in Marokko is de absolute macht van de koning. Hij is zowel staatshoofd als geestelijk leider. Tot voor kort was Hassan de tweede er koning. Van democratie was geen sprake. Zijn macht steunde op het leger en hij benoemde zelf zijn regering. Er zijn vele politieke gevangenen en volgens Amnesty International is het met hun mensenrechten slecht gesteld. Onder internationale druk zijn in het begin van de jaren negentig een aantal politieke gevangenen en hun families vrijgelaten. Sinds de onafhankelijkheid is er veel strijd gebleven in Marokko. Strijd om gestegen voedselprijzen, het minimumloon en de macht. Alle opstanden zijn bloedig onderdrukt. (1998, van der Werf, Siep) Hassan de tweede is ondertussen opgevolgd door zijn zoon, die een iets democratischere koers lijkt te varen.

4.1.3 De economie

In de negentiende eeuw is Marokko in de wereldhandel opgenomen ten koste van de eigen economie. Import van Europese industrieproducten ging ten koste van de eigen nijverheid. Er wordt citrus, groenten, peulvruchten, visproducten, tomaten, wijn en suiker geëxporteerd, maar er moet graan worden geïmporteerd. De industrie wordt door buitenlandse ondernemingen overheerst. Marokko heeft zelf een tapijt, textiel en leerindustrie. Verder zit er ijzer en fosfaat in de grond.

Het fosfaat is het belangrijkste exportproduct en wordt steeds meer in Marokko zelf verwerkt. In de Sahara zit veel fosfaat in de grond. Hierdoor moet er veel strijd worden gevoerd tegen de groep die de Democratische Republiek Sahara hebben uitgeroepen en de macht eisen over dit gebied. Deze strijd kost veel geld. Verder heeft Marokko nog veel kosten aan de buitenlandse leningen die het is aangegaan, om de industrie te moderniseren. (1998, van der Werf, Siep)

Ongeveer de helft van de beroepsbevolking werkt in de landbouw. Daar heerst grote armoede. Daarom trekken steeds meer mensen naar de grote steden. Maar ook daar is geen werk meer. Hierdoor zijn grote bidonvilles ontstaan. Een soort steden met optrekjes van blik en karton. De mensen wonen er in grote armoede. Tegelijk met de leegloop van het platteland naar de stad, begon ook de migratie. De migratie zorgt voor veel inkomsten voor Marokko, want de migranten maken veel geld over naar familie in Marokko. Het Marokkaanse beleid is er daarom op gericht om de Marokkaanse migranten aan hun moederland te binden. Door invloed op hen te behouden zijn ze zeker van deze inkomsten uit het buitenland. (1998, van der Werf, Siep)

4.2 De migratiegeschiedenis

4.2.1 De komst van buitenlandse werknemers

Na de Tweede Wereldoorlog ontstond er in Nederland het idee, dat het overbevolkt was. De emigratie werd bevorderd, uit angst dat er niet genoeg werk zou zijn voor iedereen. De wederopbouw bleek alleen veel voorspoediger te verlopen dan gedacht. In 1950 ontstond er een tekort aan arbeidskrachten, vooral in de verouderde arbeidsintensieve industrie, zoals de scheepsbouw, de mijnen en de textiel. Voor dit ongeschoolde werk waren geen Nederlanders meer te vinden. Voor deze functies werden mensen uit het buitenland aangetrokken. Vanaf 1960 werd deze 'wilde werving' aan banden gelegd. Er kwamen wervingscontracten tussen Nederland en de Mediterrane landen. In 1969 kwam er ook zo'n contract met Marokko. Werkgevers moesten een aanvraag indienen bij het Ministerie van Sociale Zaken, die dan aan het wervingskantoor in het betreffende land werd doorgegeven. De arbeidscontracten waren steeds voor een jaar. Werkgevers moesten hun buitenlandse werknemers huisvesten, kostgeld vergoeden, de reis vergoeden en vakanties naar het thuisland mogelijk maken. (1998, van der Werf, Siep)

Maar naast deze officiële werving bleven er spontaan buitenlandse werknemers naar Nederland komen. Het grootste deel van de buitenlandse werknemers kwam uiteindelijk niet meer via de officiële kanalen naar Nederland, maar illegaal. Het ging om mannen die hier tijdelijk wilden werken en dan weer zouden terugkeren. Zestig procent keerde inderdaad terug naar hun thuisland. De werk- en leefomstandigheden waren namelijk niet goed. Dit werd voor tijdelijk wel geaccepteerd, maar daarna wilde de werknemers weer terug. (1998, van der Werf, Siep)

Aan het eind van de jaren 60 steeg de werkloosheid, maar de wervingen gingen door. De Nederlanders wilden nog steeds bepaald ongeschoold werk niet doen. In 1975 stopt de werving pas. Dan is 5% van de Nederlands beroepsbevolking werkloos en 2% van de buitenlandse werknemers. Vanaf dat jaar stijgt het aantal werklozen onder de allochtonen veel sneller dan onder de autochtonen. (1998, van der Werf, Siep)

4.2.2 De gezinshereniging

De arbeidsmigranten hadden verwacht dat zij na een paar jaar hard werken in Nederland, weer terug zouden kunnen keren naar hun thuisland. Met het gespaarde geld wilden ze daar een nieuw bestaan opbouwen. Maar deze verwachtingen kwamen niet uit. Het lukte bijna niet om geld te sparen. Het leven in Nederland was duurder dan verwacht en er moest veel geld naar de familie worden overgemaakt. De familie was afhankelijk van het geld. Daarnaast waren de omstandigheden in het thuisland, om een eigen bedrijfje te beginnen er niet beter op geworden. De prijzen voor de landbouwgrond waren gestegen door de grote vraag en de meeste migranten wilden liever gaan werken in de dienstensector (taxi's, kappers en restaurants), maar deze markt was verzadigd. Het leven in Nederland had ook zijn voordelen, door de sociale zekerheid en de goede gezondheidszorg. (1998, van der Werf, Siep)

Door deze omstandigheden begon bij vele het idee te ontstaan, om wel terug te keren, maar pas over twee jaar. Doordat het verblijf langer ging duren, kwam er vraag naar gezinshereniging. Op deze manier konden de mannen hun positie als echtgenoot en vader weer innemen. Verder waren er hier betere scholingsmogelijkheden voor de kinderen en zouden er minder kosten zijn, als het gehele gezin hier zou wonen.

De werkgevers verlengde de eenjarige arbeidscontracten, omdat ze dit makkelijker vonden, dan het werven van nieuwe werknemers. Er werd weinig gedaan om de consequenties van het langduriger verblijf van de buitenlandse werknemers op te vangen, door bijvoorbeeld Nederlandse taalcursussen aan te bieden. Ondertussen werkte steeds meer buitenlandse werknemers hier al vijf jaar of meer. Hierdoor kregen zij het recht om hun gezin over te laten komen. De vraag om gezinshereniging werd voor vele nu positief beantwoord. Voor deze gezinnen moest huisvesting worden gevonden. Tot dan toe hadden de mannen bij elkaar gewoond in pensions of woonoorden. (1998, van der Werf, Siep)

Toen in 1975 de werving werd stopgezet, verwachtte de overheid dat de migranten weer terug zouden keren naar hun thuisland. Maar deze terugkeer kwam niet op gang. Er kwamen door de gezinshereniging juist meer Mediterranen naar Nederland. Er ontstond een tussengeneratie van kinderen die waren geboren in het land van herkomst, maar een deel van hun jeugd in Nederland opgroeiden. Het onderwijs aan deze kinderen werd gericht op 'intergratie met behoud van eigen identiteit'. Er kwam onderwijs in eigen taal en cultuur, gekoppeld aan het reguliere onderwijs. Op die manier moest de kennis van de eigen cultuur en het land van herkomst worden bevorderd, zodat de kinderen geen problemen zouden ondervinden bij de terugkeer. Tot 1980 bleef het idee van terugkeer van de Mediterranen werknemers het officiële uitgangspunt van de overheid. Vele van hen hadden dit zelf ook nog steeds als uitgangspunt en in het verleden waren er ook vele teruggegaan. De groep migranten voor wie het tijdelijke verblijf op deze manier steeds langer werd, groeide. (1998, van der Werf, Siep)

4.2.3 Het overheidsbeleid na 1980

In 1983 verschijnt de eerste minderhedennota. Het gaat hierin om de verbetering van de maatschappelijke participatie, versterking van de rechtspositie en aanpak van de sociale en economische achterstand. In 1989 blijkt uit onderzoek, dat ondanks het minderhedenbeleid de positie van allochtonen niet is verbeterd. Het beleid van de regering wordt in de loop der jaren steeds dwingender. Aan het verstrekken van een uitkering wordt de terugkeer naar de arbeidsmarkt gekoppeld. Allochtonen moeten Nederlands leren spreken, om terug te kunnen keren naar de arbeidsmarkt. (1998, van der Werf, Siep)

4.3 De opvoeding vroeger en nu

4.3.1 De eerste en de tweede generatie

In het boek 'Opvoeding in Marokkaanse gezinnen in Nederland', van Trees Pels (1999) staat een onderzoek beschreven, waarin de eerste en de tweede generatie Marokkaanse moeders in Nederland wordt vergeleken. Het onderzoek heeft plaatsgevonden onder Marokkaanse moeders uit verschillende grote steden in Nederland, waaronder Rotterdam. De gezinssamenstellingen zijn verschillend, net als het opleidingsniveau. Het onderzoek heeft zich gericht op de opvoeding van de kinderen en de verschillen die daarin zijn tussen de eerste en de tweede generatie moeders.

De moeders uit het onderzoek hebben zich ingesteld op een verblijf hier. De opleidingsmogelijkheden voor hun kinderen zijn hier namelijk beter. Daarnaast zijn de meeste moeders Marokko ontwend. Ze voelen zich nu een toerist in Marokko. Verder is de tweede generatie moeders in Nederland geboren of getogen. Ze hebben hier onderwijs gevolgd en beheersen het Nederlands vaak redelijk tot goed. Hierdoor weten zij zich goed te handhaven in Nederland. Maar ook de eerste generatie volgt steeds meer taallessen. Nu zij zich beseffen dat ze hier zullen blijven, is er een socialisatieproces op gang gekomen, waarbij zij zich steeds meer richten op hun eigen zelfredzaamheid. De moeders willen zich kunnen redden in de Nederlandse maatschappij. Wel gaan zowel de moeders van de eerste als van de tweede generatie nog voornamelijk met familie of andere personen van Marokkaanse afkomst om. Hierin treedt al wel verandering op bij de hoger opgeleide Marokkaanse vrouwen. Zij hebben een gemengdere vrienden en kennissen groep. De band met Marokko blijft, doordat daar vaak nog familie woont.

4.3.2 De verschillen in de opvoeding

De meeste Marokkaanse moeders hebben zelf een strenge, maar duidelijke opvoeding gehad en zijn opgegroeid in grote gezinnen. De jongens kregen meer vrijheid dan de meisjes. Van de meisjes werd namelijk meer verwacht dat zij zich netjes zouden gedragen en niet met het andere geslacht zouden omgaan. Ze kregen al snel taken in het huishouden en de opvoeding van de jongere kinderen.

Nu deze moeders zelf kinderen hebben, willen ze hun eigen kinderen vrijer opvoeden. Ze vinden dat ze langer kind moeten kunnen blijven en onderwijs moeten kunnen volgen. Maar respect voor anderen, gehoorzaamheid en terughoudendheid in de omgang met jongens worden nog steeds belangrijk gevonden. En jongens doen nog steeds minder in het huishouden dan meisjes, omdat jongens speelser zouden zijn. De gezinnen van de eerste generatie moeders zijn doorgaans wel groot. Zij kregen veel kinderen met als gedachte, dat ze op die manier ook op latere leeftijd nog economische zekerheid zouden hebben. Bij de tweede generatie is hier minder sprake van. Bij hen horen kinderen er 'gewoon bij', maar een leven zonder kinderen is ook mogelijk. Naast de ouders hebben ook andere familieleden (opa/oma, ooms/tantes) invloed op de opvoeding van de kinderen, zowel in de eerste als in de tweede generatie. Met hen praten de moeders zeer geregeld over de opvoeding en gaan ze te raden als er problemen zijn. Van het formele circuit, zoals leerkrachten en de huisarts, wordt minder gebruik gemaakt. Bij beide generaties hebben de mannen nog niet zoveel betrokkenheid bij de opvoeding. Hoewel de betrokkenheid bij de tweede generatie al groter is.

De tweede generatie begint steeds meer in te zien, dat het opvoeden al begint vanaf de geboorte van het kind en ook doorgaat na de puberteit. Tot ongeveer het kind 12 jaar is, zijn er duidelijke regels voor de kinderen. Maar de moeders geven wel aan, dat ze het moeilijk vinden, om deze regels consequent toe te passen. Na hun twaalfde worden de kinderen vrijer gelaten. Er is minder toezicht. De kinderen horen pas het huis uit te gaan, als ze gaan trouwen of hun opleiding hebben afgerond.

Binnen de opvoeding komt er bij de tweede generatie duidelijk meer ruimte voor het belonen van de kinderen. De eerste generatie moeders zag belonen als verwennerij. Je moest niet te vaak belonen, want kinderen moesten leren om dingen uit zichzelf te doen. De tweede generatie beloont regelmatig met bijvoorbeeld lieve woorden, een aai over de bol of iets lekkers. De vaders belonen vaak met cadeaus. Het belonen neemt af naarmate de kinderen ouder worden. Ook met het straffen wordt door de eerste generatie moeders anders omgegaan, dan door de tweede generatie. De eerste generatie moeders strafte voornamelijk door het geven van een tik. De tweede generatie straft door het geven van een waarschuwing, het kind naar de kamer te sturen en door het afnemen van spullen.

Verder is er een verschil te zien in het spelen met de kinderen. De eerste generatie moeders hebben vaak grote gezinnen. Hierdoor hebben de moeders het veel drukker met het huishouden en hebben ze minder tijd om activiteiten met de kinderen te ondernemen. Op jongen leeftijd, 5-6 jaar, wordt er al van kinderen verwacht dat zij zichzelf kunnen vermaken. De tweede generatie moeders ziet het meer als hun taak om de kinderen bezig te houden. Zij geven de kinderen ook meer ontwikkelingsgericht speelgoed, zoals lego en boeken.

De beide generaties moeders geven aan, dat vooral de TV wordt gezien als een belangrijk medium, voor informatie over allerlei onderwerpen die met kinderen en opvoeding te maken hebben. Schriftelijke informatie wordt minder op prijs gesteld, omdat het moeilijker te begrijpen is en sommige moeders zijn analfabeet. Verder wordt het uitwisselen van ervaringen met andere moeders belangrijk gevonden. Het liefst met moeders die ook van Marokkaanse afkomst zijn. Informatie ontvangen ze ook het liefst van Marokkaanse deskundigen. Die snappen de problemen en de achtergronden namelijk beter.

Tussen beide generaties moeders is een duidelijk verschil te zien, doordat de socialisatie van de eerste generatie moeders veel later op gang kwam, dan die van de tweede generatie moeders. De tweede generatie moeders is hier geboren of opgegroeid en heeft daardoor veel meer van de Nederlandse maatschappij meegekregen. In de manier waarop zij nu opvoeden zijn ook duidelijk kenmerken van de Nederlandse cultuur terug te vinden, vermengd met de Marokkaanse cultuur.

4.3.3 Belemmeringen vanuit de Nederlandse maatschappij

Er leven veel vooroordelen over Marokkanen in de Nederlandse maatschappij. De Marokkaanse moeders geven aan, dat de Nederlanders zich vaak dominant gedragen richting Marokkanen en andere allochtonen. Ze zien allochtonen als minderwaardig. De leefwereld van de Marokkaanse en andere allochtone kinderen, zowel thuis, in de buurt, de school en de omringende maatschappij wordt hierdoor ingekleurd door de minderheidspositie die zij innemen in de maatschappij. Dit bemoeilijkt de socialisatie van de allochtone kinderen. Ze moeten zich geaccepteerd voelen in de Nederlandse maatschappij, anders leren ze deze maatschappij nooit goed kennen en willen ze dat ook niet. De ervaringen

met racisme en discriminatie zorgen voor een gevoel van onveiligheid en vijandigheid. (1998, Geuijen, C.H.M.)

Verder is er veel onbegrip in de Nederlandse maatschappij over bepaalde Marokkaanse gewoonten. Vooral de kledingvoorschriften en de gebeden die horen bij het Islamitische geloof stuiten op veel weerstand. Dit maakt het moeilijk om praktiserend Moslim te zijn in Nederland. Daarnaast staan de kinderen bloot aan de vrijheden en de materiële verleidingen die aanwezig zijn in Nederland. Sommige jongeren kunnen dit niet weerstaan en komen daardoor op het verkeerde pad terecht. Voor veel moeders is het een grote angst, dat hun kinderen van het rechte pad af zullen dwalen. In dertig procent van de Marokkaanse gezinnen ervaren de ouders al problemen met één of meer kinderen op verschillende gebieden (1999, Pels Trees). Het gaat dan om respectloosheid, criminele activiteiten en niet luisteren naar de ouders. Oorzaken van deze problemen zien de ouders in de botsing tussen de opvoeding die zij de kinderen geven en de vele vrijheden van de Nederlandse maatschappij, waarmee de kinderen in aanraking komen. Marokkaanse ouders willen graag hun cultuur doorgeven aan hun kinderen. In Nederland wordt dit hen bemoeilijkt door de invloed van de Nederlandse cultuur op het gezin. Marokkaanse waarden en normen verliezen hun vanzelfsprekendheid. Dit zorgt voor spanningen tussen ouders en hun kinderen, die opgroeien in twee culturen. Verder wordt de negatieve invloed van de leeftijdsgenootjes als een oorzaak gezien. (1998, Geuijen, C.H.M.)

Als laatste zit er nog een hiaat tussen de opvoeding thuis en op school. De moeders vinden dat de kinderen te veel spelen op school, te veel vrijheid krijgen en te weinig huiswerk. Verder signaleren de moeders bij de leerkrachten onwetendheid over het familieleven, een negatieve beeldvorming over allochtone culturen en weinig respect voor het gezag en de verantwoordelijkheid van allochtone ouders. Als laatste is er een gebrekkige communicatie en informatievoorziening over het schoolgebeuren. De tweede generatie moeders heeft een veel intensiever contact met de school, om in de gaten te kunnen houden wat er allemaal gebeurt en er invloed op uit te kunnen oefenen. Goede schoolresultaten worden gezien als een opstap naar betere toekomstkansen voor de kinderen. (1998, Geuijen, C.H.M.)

Om te helpen bij deze problemen, zijn er allerlei cursussen voor opvoedingsondersteuning ontwikkeld, voor allochtone moeders. Deze cursussen zijn dubbelzinnig. Aan de ene kant wordt de moeder namelijk gezien, als degene die kan zorgen voor veranderingen in de gezinnen. Zij is degene die ervoor kan zorgen, dat haar kinderen een goede toekomst krijgen. Maar aan de andere kant is het de moeder die blijkbaar steeds faalt. Want als een kind bijvoorbeeld slechte cijfers haalt, komt dit doordat de moeder te weinig stimuleert. Zij moet dan naar een cursus waar zij leert het kind te ondersteunen bij het leren. En als het kind gedragsproblemen vertoont, moet de moeder naar een cursus straffen en belonen. Op die manier lijkt de moeder er steeds de schuld van te krijgen als het verkeerd gaat en moet zij er ook weer voor zorgen dat er een verandering optreedt. (1998, Geuijen, C.H.M.)

4.4 Analfabetisme in Nederland

4.4.1 Functionele analfabeten

Analfabetisme bestaat nog steeds in Nederland. In totaal zijn er zo'n 1,5 miljoen functioneel analfabeten, mensen die in het geheel niet kunnen lezen of die zoveel moeite hebben met lezen en schrijven, dat ze niet goed kunnen functioneren in de maatschappij. Functioneel analfabete hebben vaak wel scholing gehad, maar kunnen zichzelf op het gebied van lezen en schrijven toch niet redden. Dit komt doordat sommige zich de vaardigheden nooit helemaal eigen hebben gemaakt en anderen zijn het weer verleerd door gebrek aan oefening.

In tegenstelling tot wat vaak gedacht wordt, gaat het vooral om mensen die het Nederlands als moedertaal hebben. De groep van 1,5 miljoen functioneel analfabeten bestaat uit 1 miljoen autochtonen en 500.000 allochtonen. Van de 1 miljoen autochtonen zijn 250.000 vrijwel geheel ongeletterd. Hierbij gaat het niet om een langzaam uitstervend probleem. Integendeel: 7% van de jongeren in de leeftijd van 16 tot en met 25 jaar is functioneel analfabeet. Analfabetisme is niet alleen een persoonlijk drama, maar ook een groot maatschappelijk probleem. (Deze gegevens zijn afkomstig uit een onderzoek van het Max Groote Kenniscentrum, verbonden aan de Universiteit Amsterdam, wat in 1999 heeft plaatsgevonden.)

4.4.2 Analfabetisme onder de Marokkanen

Als we kijken naar de groep mensen van Marokkaanse afkomst die in Nederland leven, dan valt op dat een groot deel van hen afkomstig is van het platteland in Marokko. Op het platteland in Marokko is het aantal analfabete veel hoger dan het landelijk gemiddelde van Marokko. Dit komt doordat veel kinderen er weinig tot geen onderwijs volgen, maar helpen op het land. In Nederland is het analfabetisme het hoogst onder de Marokkaanse vrouwen die hier naar toe zijn gekomen voor de gezinshereniging of later als huwelijkspartner naar Nederland zijn gehaald. Zij komen vaak van het platteland en hebben weinig onderwijservaring.

(Informatie afkomstig uit het artikel 'Analfabete; de onzichtbare autochtoon', NRC Handelsblad, 18 sept. 1997)

4.5 De Hildegardisschool

4.5.1 De school

De Hildegardisschool is een Katholieke school. De school staat in het Oude Noorden van Rotterdam. Hier wonen vele mensen die uit het buitenland afkomstig zijn. Hierdoor zitten er veel kinderen op de Hildegardisschool, die zelf of waarvan de ouders in een ander land zijn geboren. Alle kinderen worden geaccepteerd, ongeacht ras, cultuur en godsdienst. De school wordt daarom gezien als een 'open' Katholieke school, een ontmoetingsschool. Eerlijkheid, gerechtigheid, respect voor anderen en vriendschap worden gezien als belangrijke waarden, waar veel aandacht aan wordt besteed. (schoolgids Hildegardisschool 2004 – 2005)

De school telt ongeveer 240 leerlingen, verdeelt over twee gebouwen. Naast de groepsleerkrachten zijn er A.T./R.T. leerkrachten aanwezig. Zij geven kinderen die problemen hebben extra ondersteuning. Veel kinderen komen bijvoorbeeld met een taalachterstand op de school. Hier krijgen zij dan extra ondersteuning in. In de school zit ook een peuterspeelzaal. Ouders worden gestimuleerd om hun

kinderen hierheen te brengen, omdat er dan op jongere leeftijd al kan worden begonnen met het inlopen van de taalachterstand. Verder doet het kind er op jonge leeftijd al veel sociale vaardigheden op. Verder stimuleert de school ouders om naar de ouderkamer te gaan. Hier kunnen zij onder andere leren, hoe ze hun kinderen kunnen helpen bij het leren. (schoolgids Hildegardisschool 2004 – 2005)

4.5.2 De ouderkamer

Om de achterstand bij de kinderen te verkleinen is de hulp van de ouders nodig. Daarom is in de Hildegardisschool een ouderkamer opgericht. Deze ouderkamer bestaat nu 6 jaar en is gevestigd in een ruimte die van oorsprong een leslokaal is, maar door ouders is veranderd in een ruimte met een huiselijke sfeer. In de ouderkamer kunnen de ouders leren, hoe ze thuis hun kind kunnen helpen bij zijn ontwikkeling. Voor de ouders met kinderen in groep 1 is er Piramide 1, voor ouders met kinderen in groep 2 is er Piramide 2, Overstap is er voor ouders met kinderen in groep 3 en Knapzak is er voor ouders met kinderen in groep 4. De ouders leren hier wat hun kinderen doen in de klas, wat ze er leren. Vervolgens krijgen ze werkbladen mee naar huis, om thuis extra te oefenen met het kind. Deze werkbladen sluiten aan bij wat het kind doet in de klas. Hierdoor wordt de cognitieve ontwikkeling van het kind bevorderd en de ouders worden meer betrokken bij de school en hun kind. Daarnaast wordt ook de sociaal-emotionele kant van het kind ontwikkeld, doordat de ouder met het kind samenwerkt en praat over de opdrachten, die ook over sociaal-emotionele zaken gaan. Voor de ouders met kinderen in groep 7 en 8 is er “Toekomst van uw kind”. Dit is erop gericht om de ouders te informeren over wat er gaat veranderen voor het kind de komende tijd. Er wordt bijvoorbeeld informatie gegeven over, de CITO-toets, de keuze voor een nieuwe school en de puberteit. (schoolgids Hildegardisschool 2004 – 2005)

Naast activiteiten die gericht zijn op de ontwikkeling van het kind, zijn er ook activiteiten die zijn gericht op de ontwikkeling van de moeders. Zo kunnen de moeders Arabische les, Nederlandse les, naailes en computerles volgen. Als laatste zijn er elke woensdag themaochtenden. Op deze ochtenden wordt er informatie gegeven over allerlei onderwerpen. De moeders kunnen zelf aangeven waar ze informatie over willen. Dit kan zijn over bijvoorbeeld het schoolmaatschappelijk werk, gezonde voeding, omgaan met geld, pesten enz. Eens in de maand is de woensdagochtend gereserveerd voor een ouderkamervergadering. Hier krijgen de moeders informatie over wat er de komende tijd op de school gaat gebeuren en wat er in de ouderkamer gaat gebeuren. Moeders kunnen hier ook vragen stellen, over de school en regelmatig is de schoolmaatschappelijk werkster aanwezig, waar de moeders met persoonlijke problemen terecht kunnen. De meeste lessen worden gegeven door drie assistenten ouderbetrokkenheid, twee van Marokkaanse en één van Turkse afkomst. (schoolgids Hildegardisschool 2004 – 2005)

Hoofdstuk 5

De analyse

De ordening van de gegevens heeft plaatsgevonden op basis van de twee onderzoeksgroepen. Er zijn twee stapels gevormd, één met interviewgegevens van de alfabet Marokkaanse moeders, die één of meerdere bijeenkomsten over opvoeding hadden bijgewoond en één met interviewgegevens van de analfabete Marokkaanse moeders, waarvan sommige wel en andere nog nooit een bijeenkomst hadden bijgewoond.

Per interviewvraag is een schema gemaakt, met in de eerste kolom alle antwoorden die zijn gegeven. Per antwoord staat aangegeven hoe vaak die is gegeven door de analfabete (kolom twee) en hoe vaak door de alfabet moeders (kolom drie). Daarnaast staat aangegeven hoe vaak in totaal het antwoord is gegeven (kolom vier). Als laatste staat nog aangegeven, hoe vaak het antwoord is gegeven in procenten uitgedrukt. De meest gegeven antwoorden hebben per kolom een kleurtje gekregen, zodat in één oogopslag duidelijk is welk antwoord door de alfabet moeders het meest is gegeven, welk antwoord door de analfabete moeders en welk antwoord als er wordt gekeken naar alle geïnterviewden.

Onder de analyse is de conclusie per vraag geschreven. In hoofdstuk 6 worden de verschillende conclusies aan elkaar en aan het literatuuronderzoek gekoppeld.

5.1 Analyse per vraag

1. Wat is de gezinssamenstelling?

Deze vraag valt bij de analyse in een aantal vragen uiteen:

- Hoeveel kinderen zijn er?
- Hoe oud zijn de kinderen?
- Zijn de ouders getrouwd?

Hoeveel kinderen zijn er?				
Aantal kinderen	Analfabete moeders	Alfabet moeders	Totaal	Procenten
1 kind	2	2	4	14.3
2 kinderen	6	4	10	35.7
3 kinderen	2	0	2	7.1
4 kinderen	6	1	7	25.0
5 kinderen	4	0	4	14.3
6 kinderen	0	0	0	0.0
7 of meer kinderen	1	0	1	3.6

Twee kinderen komt het meest voor bij de moeders uit het onderzoek. Vooral bij de alfabet moeders is dit het meest voorkomend, 57.1%. Bij de analfabete moeders komen vier kinderen ook veel voor, 28.6%.

Hoe oud zijn de kinderen?				
Leeftijd kinderen	Analfabete moeders	Alfabete moeders	Totaal	Procenten
0 - 2	2	2	4	4.8
2 - 4	6	1	7	8.3
4 - 6	6	0	6	7.1
6 - 8	6	4	10	11.9
8 - 10	14	4	18	21.4
10 - 12	6	0	6	7.1
12 of ouder	30	3	33	39.3

Een groot deel van de kinderen is 12 jaar of ouder. Vooral de analfabete moeders hebben veel kinderen in deze leeftijdsgroep, 42.9%. De alfabete moeders hebben meer kinderen in de leeftijd 6 tot 10 jaar, 57.1% .

Zijn de ouders getrouwd?				
Antwoorden	Analfabete moeders	Alfabete moeders	Totaal	Procenten
Getrouwd	21	6	27	96.4
Samenwonend	0	0	0	0.0
Gescheiden	0	1	1	3.6

Op één na zijn alle moeders getrouwd.

2. Krijgt u hulp van uw man bij het opvoeden van de kinderen?

Krijgt u hulp van uw man bij het opvoeden van de kinderen?				
Antwoorden	Analfabete moeders	Alfabete moeders	Totaal	Procenten
Man moet werken.	7	2	9	32.1
Man volgt een opleiding.	1	0	1	3.6
Man is thuis, maar helpt toch niet.	4	0	4	14.3
Man helpt bij alles.	6	4	10	35.7
Man helpt met het eten koken.	1	0	1	3.6
Man helpt met het naar bed brengen van de kinderen.	1	0	1	3.6
Man helpt de kinderen met hun huiswerk.	1	0	1	3.6
Door scheiding is er geen contact meer met de vader.	0	1	1	3.6

Gemiddeld komt bij de totale groep het meeste voor, dat de man helpt bij alles in huis. Van de alfabete moeders geeft 57.1% van de moeders aan, hulp te krijgen van hun man bij alles. Van de analfabete moeders geeft 28.6% dit aan. Een groter percentage 33.3 % geeft bij hen aan, dat de man niet kan helpen, omdat hij moet werken.

3. Maakt u zich wel eens zorgen om uw kinderen? Waarom?

Bij deze vraag was het mogelijk om meerdere antwoorden te geven.

Maakt u zich wel eens zorgen om uw kinderen? Waarom?				
Antwoorden	Analfabete moeders	Alfabete moeders	Totaal	Procenten
Er zijn geen zorgen.	6	1	7	19.4
Kind wordt gepest.	4	2	6	16.7
Zorgen om schoolprestaties.	5	2	7	19.4
Invloed van 'de straat' op het gedrag van het kind.	4	3	7	19.4
Zorg om ziek kind.	1	0	1	2.8
Zorg om aandacht te kort, doordat het erg druk is thuis.	3	1	4	11.1
Zorgen om de toekomst. Zal het kind op het rechte pad blijven?	3	1	4	11.1

Er zijn drie antwoorden die precies evenveel scoorden. Een percentage van 19.4% van de moeders zegt geen zorgen te hebben. Een even groot aantal maakt zich zorgen om de schoolprestaties en een even groot aantal maakt zich zorgen over de invloed van 'de straat' op het gedrag van het kind. Bij de analfabete moeders bestaat 23.0% van de antwoorden uit het eerste antwoord. Dit is het meest voorkomende in deze groep. Bij de alfabet moeders is met 30.0% de invloed van de straat het meest gekozen antwoord.

4. Met wie praat u wel eens over moeilijk gedrag van uw kinderen en de opvoeding?

Bij deze vraag was het mogelijk om meerdere antwoorden te geven.

Met wie praat u wel eens over moeilijk gedrag van uw kinderen en de opvoeding?				
Antwoorden	Analfabete moeders	Alfabete moeders	Totaal	Procenten
Man	5	5	11	28.9
Familie	14	5	18	47.4
Vriendinnen	3	2	5	13.2
Buurvrouw	1	0	1	2.6
Oudste dochter	1	0	1	2.6
Met de kinderen zelf	1	0	1	2.6
Niemand	1	0	1	2.6

Van het totaal aantal moeders praat 47.4% met de familie over moeilijk gedrag en de opvoeding van de kinderen. Van de analfabete moeders is het percentage 53.8%. Van de alfabet moeders is het percentage 41.7%. Bij hen wordt net zo vaak het antwoord gegeven, dat ze praten met hun man. Bij de analfabete moeders werd dit antwoord een stuk minder vaak gegeven. In 19.2% van de keren.

5. Wat zou u helpen om minder zorgen te hebben over het gedrag en de opvoeding van de kinderen?

Bij deze vraag was het mogelijk om meerdere antwoorden te geven.

Wat zou u helpen om minder zorgen te hebben over het gedrag en de opvoeding van de kinderen?				
Antwoorden	Analfabete moeders	Alfabete moeders	Totaal	Procenten
Meer hulp van man en familie bij het opvoeden van de kinderen.	3	2	5	16.1
Een deskundig iemand waar ouders terecht kunnen met vragen.	0	4	4	12.9
Meer contact met de school.	0	2	2	6.5
Geen idee.	7	2	9	29.0
Vraag niet begrepen.	11	0	11	35.5

Het meest gegeven antwoord is, dat de vraag niet werd begrepen. Dit was in 35.5% van de keren zo. Alleen de analfabete moeders gaven dit als reactie, meer dan de helft van de keren, 52.4%. De alfabete moeders hebben het meest behoefte aan een deskundig iemand, waar ze met hun vragen terecht kunnen, 40.0%.

6. Wat vindt u van de ouderkamer als plek om een cursus over opvoeding te volgen?

Wat vindt u van de ouderkamer als plek om een cursus over opvoeding te volgen?				
Antwoorden	Analfabete moeders	Alfabete moeders	Totaal	Procenten
Prettig, want het is dicht bij huis.	3	2	5	17.9
Prettig, want de kinderen zijn dichtbij.	0	1	1	3.6
Prettig, want er komen veel bekende moeders.	2	1	3	10.7
Onrustig, door de kleine kinderen die meegenomen worden naar de ouderkamer.	1	0	1	3.6
Te klein waardoor het soms te vol is.	2	0	2	7.1
Een goede plek.	9	3	12	42.9
Geen mening	4	0	4	14.3

Van het totaal aantal moeders geeft 42.9% aan, de ouderkamer een goede plek te vinden om een cursus over opvoeding te volgen. Zowel bij de analfabete als bij de alfabete moeders, scoort dit het hoogst. Naast dat veel moeders het een goede plek vinden, geeft ook nog 32.2% van de moeders aan het een prettige plek te vinden. Ze geven daarbij drie verschillende redenen aan waarom ze dit een prettige plek vinden.

7. Op welke dag zou u het liefste een cursus willen volgen?

Bij deze vraag was het mogelijk om meerdere antwoorden te geven.

Op welke dag zou u het liefste een cursus willen volgen?				
Antwoorden	Analfabete moeders	Alfabete moeders	Totaal	Procenten
Maandag	1	0	1	3.3
Dinsdag	2	0	2	6.7
Woensdag	8	5	13	43.3
Donderdag	0	0	0	0.0
Vrijdag	2	0	2	6.7
Maakt niet uit	10	2	12	40.0

De woensdag met 43.3% en het antwoord 'maakt niet uit' met 40.0% zijn het meest gegeven. De andere dagen hebben beduidend minder stemmen gekregen.

8. Wat maakt het voor u moeilijk om naar een cursus te gaan?

Bij deze vraag was het mogelijk om meerdere antwoorden te geven.

Wat maakt het voor u moeilijk om naar een cursus te gaan?				
Antwoorden	Analfabete moeders	Alfabete moeders	Totaal	Procenten
Een ziek kind.	5	3	8	23.5
Problemen thuis.	3	0	3	8.8
Kinderen die op de middelbare school zitten en overdag wel eens thuis zijn.	2	0	2	5.9
Als de man het niet goed vindt.	4	2	6	17.6
Geen tijd door huishouden of onverwacht bezoek.	8	4	12	35.3
Veel last van een hernia.	1	0	1	2.9
Niets	2	0	2	5.9

Bij zowel de analfabete moeders (32.0%), als de alfabet moeders (44.4%) scoorde geen tijd door huishouden of onverwacht bezoek het hoogst. Andere die bij beide groepen hoog scoorde waren 'een ziek kind' met 20,0% en 33,3% van de stemmen en 'als de man het niet goed vindt' 16.0% en 22.2%.

9. Hoe hoort u over de cursussen en themabijeenkomsten die worden gehouden in de ouderkamer?

Bij deze vraag was het mogelijk om meerdere antwoorden te geven.

Hoe hoort u over de cursussen en themabijeenkomsten die worden gehouden in de ouderkamer?				
Antwoorden	Analfabete moeders	Alfabete moeders	Totaal	Procenten
Van andere moeders	6	3	9	24.3
Via de briefjes die meegaan met de kinderen.	12	7	19	51.4
Door de leerkracht van Nederlandse les.	1	0	1	2.7
Van de assistenten ouderbetrokkenheid	3	4	7	18.9
Nog nooit over gehoord.	1	0	1	2.7

Zowel de analfabete als de alfabete moeders geven aan de meeste informatie te krijgen via briefjes die mee worden gegeven met de kinderen. Bij de analfabete moeders is dit 52.3% en bij de alfabete moeders 50.0%.

10. Wat kan u helpen om te weten wat er in de ouderkamer gebeurt?

Bij deze vraag was het mogelijk om meerdere antwoorden te geven.

Wat kan u helpen om te weten wat er in de ouderkamer gebeurt?				
Antwoorden	Analfabete moeders	Alfabete moeders	Totaal	Procenten
Meer mondelinge reclame. Veel moeders kunnen de briefjes niet lezen.	6	2	8	26.7
Briefjes versturen met de post, zodat ze echt bij de ouders aankomen.	1	0	1	3.3
Elke week een briefje meegeven over de themaochtend/cursus. (Een herinnering)	6	4	10	33.3
Kinderen vertellen wat er in de ouderkamer gebeurt en hun moeders vragen om te komen.	4	0	4	13.3
Leerkrachten de moeders laten stimuleren om te komen.	1	1	2	6.7
Huisbezoeken afleggen om moeders uit te leggen wat de cursus/themaochtend inhoudt.	0	1	1	3.3
Geen idee	4	0	4	13.3

Van alle moeders geeft 33.3% aan dat er elke week een briefje moet worden meegegeven, als herinnering. Bij de analfabete moeders wordt in 27.3% van de keren dit antwoord gegeven. Bij de alfabete moeders 50,0% van de keren. Maar

er is nog een antwoord dat hoog scoort bij de analfabete moeders 'meer mondelinge reclame. Veel moeders kunnen de briefjes niet lezen'. Bij de analfabete moeders scoorde dit antwoord ook 27.3%.

11. Wat wilt u leren van een cursus over opvoeding?

Bij deze vraag was het mogelijk om meerdere antwoorden te geven.

Wat wilt u leren van een cursus over opvoeding?				
Antwoorden	Analfabete moeders	Alfabete moeders	Totaal	Procenten
Wat te doen als je kind wordt gepest.	7	3	10	31.3
Hoe veranderen je het gedrag van je kind.	8	5	13	40.6
Hoe kan worden voorkomen dat je kind het verkeerde pad op gaat.	0	1	1	3.1
Hoe moet de Marokkaanse manier van opvoeden worden aangepast, zodat het hier ook werkt.	0	2	2	6.3
Geen idee	6	0	6	18.8

Een antwoord is zowel door de analfabete (38.1%) als door de alfabet moeders (45.5%) het meest gekozen. Dat is het antwoord 'hoe veranderen je het gedrag van je kind'. Een ander veel gekozen antwoord bij de groep analfabete moeders is, 'wat te doen als je kind wordt gepest'. Dit antwoord werd in 33.3% van de keren gegeven.

12. Op welke manier wilt u dat leren, door een video, toneelstukjes, mondelinge informatie, ervaringen uitwisselen of een andere manier?

Bij deze vraag was het mogelijk om meerdere antwoorden te geven.

Op welke manier wilt u dat leren, door een video, toneelstukjes, mondelinge informatie, ervaringen uitwisselen of een andere manier?				
Antwoorden	Analfabete moeders	Alfabete moeders	Totaal	Procenten
Ervaringen uitwisselen	14	7	21	55.3
Video	5	4	9	23.7
Toneelstukjes	0	1	1	2.6
Mondelinge informatie	4	3	7	18.4

Het eerste antwoord 'ervaringen uitwisselen' is duidelijk het meest gegeven. Door de analfabete moeders in 60.9% van de keren en bij de alfabet moeders 46.7% van de keren.

13. Lukt het u om een cursus te volgen die wordt gegeven in het Nederlands?

Lukt het u om een cursus te volgen die wordt gegeven in het Nederlands?				
Antwoorden	Analfabete moeders	Alfabete moeders	Totaal	Procenten
Totaal niet	10	0	10	34.5
Een beetje	6	0	6	20.7
Lukt wel	2	5	8	27.6
Cursus moet in Nederlands en daarnaast vertaald worden.	3	2	5	17.2

Bij de analfabete moeders is het meest gegeven antwoord 'totaal niet', met 47.6%. Bij de alfabete moeders is het meest gegeven antwoord 'lukt wel', met 71.4%.

14. Zou het u helpen om op school met andere moeders samen een cursus over opvoeding te volgen?

Zou het u helpen om op school met andere moeders samen een cursus over opvoeding te volgen?				
Antwoorden	Analfabete moeders	Alfabete moeders	Totaal	Procenten
Ja, dan kunnen ervaringen worden uitgewisseld.	13	7	20	71.4
Ja, de verschillende culturen kunnen van elkaar leren.	7	0	7	25.0
Ja, maar ik praat alleen met de Marokkaanse moeders.	1	0	1	3.6

Hier kiest 100.0% van de moeders voor het antwoord 'ja', alleen de reden voor dit antwoord wisselt. Van de alfabete moeders vindt 100.0% de belangrijkste reden 'dan kun je ervaringen uitwisselen'. Bij de analfabete moeders vindt 61.9% dit de belangrijkste reden.

Hoofdstuk 6

De conclusie

6.1 Conclusies per interviewvraag

6.1.1 Een vergelijking tussen de analfabete moeders, de alfabete moeders en het literatuuronderzoek.

1. Wat is de gezinssamenstelling?

Als we kijken naar de analyse bij vraag 1, dan is duidelijk te zien dat 2 kinderen het meest voorkomt bij Marokkaanse gezinnen. Dit komt overeen met de informatie uit hoofdstuk 4. Daarin staat beschreven dat de eerste generatie Marokkaanse moeders nog grote gezinnen heeft, met als achterliggende gedachte economische zekerheid voor de toekomst. Het is binnen de Marokkaanse cultuur gebruikelijk dat de kinderen financieel voor hun ouders gaan zorgen, als die niet meer kunnen werken. Maar de tweede generatie moeders ziet deze noodzaak niet meer, waardoor bij hen de gezinnen kleiner zijn.

Een opvallend punt is, dat gezinnen met 4 (28.6%) of 5 (19.0%) kinderen bij de analfabete moeders ook veel voorkomen, terwijl die bij de alfabete moeders bijna niet voorkomen (4 kinderen 0.0% en 5 kinderen 14.3%). Dit komt overeen met de theorie over analfabetisme. In Nederland is het analfabetisme het hoogst onder de Marokkaanse vrouwen die hier naartoe zijn gekomen voor de gezinshereniging of later als huwelijkspartner naar Nederlands zijn gehaald. Deze vrouwen komen vaak van het platteland, waar grote gezinnen gebruikelijk zijn. Een groot deel van de Marokkaanse moeders met kinderen op de Hildegardisschool, zijn ook pas op latere leeftijd hierheen gekomen.

Binnen de gezinnen van de analfabete moeders komen veel kinderen voor die 12 jaar of ouder zijn (42.9%). Dit in tegenstelling tot de gezinnen van de alfabete moeders, waar de meeste kinderen tussen de 6 en 10 jaar zijn (57.1%). Een verklaring hiervoor is, dat de analfabete moeders vaak grote gezinnen hebben, waardoor er een groot leeftijdsverschil is tussen het oudste en het jongste kind. Eén moeder heeft bijvoorbeeld een kind van 5, van 9, van 15, van 17 en van 19.

Op één na zijn alle moeders getrouwd. Dit is logisch te verklaren vanuit het feit, dat het binnen de Marokkaanse cultuur ongebruikelijk is om te scheiden. Als er problemen zijn binnen het huwelijk, dan hoor je die verborgen te houden voor de buitenwereld.

2. Krijgt u hulp van uw man bij het opvoeden van de kinderen?

Een groot deel van de analfabete moeders (33.3%) geeft aan, dat hun man moet werken en daardoor niet kan helpen bij het opvoeden van de kinderen. Dit past bij de traditionele rolverdeling, die bij veel eerste generatie Marokkaanse gezinnen nog voorkomt. Maar een deel van de analfabete vrouwen (28.6%) geeft ook net als de alfabete vrouwen (57.1%) aan, dat hun man bij alles helpt. Dit is te verklaren vanuit het feit dat bij de tweede generatie gezinnen er veranderingen plaatsvinden in de rolverdeling. De vrouwen gaan binnen deze gezinnen ook naar school en gaan werken.

3. Maakt u zich wel eens zorgen om uw kinderen? Waarom?

Bij de analfabete moeders worden een aantal antwoorden bijna evenveel gegeven. Een deel van de moeders maakt zich geen zorgen (23.0%). Het kan zijn dat binnen deze gezinnen alles goed gaan en er ook niets is om je zorgen over te maken. Maar ouders maken zich bijna altijd wel zorgen over iets. Daarom lijkt het

waarschijnlijker dat deze moeders hun 'vuile was' niet willen buitenhangen. Daarnaast geeft een grote groep (15.4%) aan zich zorgen te maken over het feit dat kinderen elkaar pesten. Als laatste zijn er zorgen om de schoolprestaties (19.2%). Presteren wordt erg belangrijk gevonden, omdat de ouders hopen dat hun kinderen het beter krijgen, dan zij het zelf hebben gehad. De alfabetische moeders (30.0%) maken zich voornamelijk zorgen om de 'invloed van de straat' op hun kind. Maar deze scoort ook hoog bij de analfabetische ouders (15.4%). Bij deze vraag zijn er eigenlijk weinig verschillen te constateren. Alle Marokkaanse moeders lijken zich om de zelfde punten zorgen te maken. Dit is te verklaren vanuit het feit dat de moeders allemaal tegen de zelfde problemen aan lopen. Ze wonen allemaal in de zelfde wijk en zien daar het zelfde gebeuren.

4. Met wie praat u wel eens over moeilijk gedrag van uw kinderen en de opvoeding?

Een opvallende conclusie bij deze vraag is, dat de analfabetische moeders voornamelijk met hun familie over de kinderen praten (53.8%) en niet op de eerste plaats met hun man (19.2%). Bij de alfabetische moeders wordt er net zoveel met familie (41.7%) als met de eigen man gesproken. Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn, dat bij de groep analfabetische moeders er veel eerste generatie Marokkaanse vrouwen zijn. Bij hen is de rolverdeling vaak nog zo, dat de vrouw er is voor de kinderen en de opvoeding, niet de man. Deze vrouwen gaan daardoor eerder naar hun eigen moeder of zussen met vragen.

5. Wat zou u helpen om minder zorgen te hebben over het gedrag en de opvoeding van de kinderen?

Uit deze vraag is eigenlijk geen conclusie te trekken. Van de analfabetische moeders begreep namelijk de helft (52.4%) de vraag niet en een ander groot deel (33.3%) had geen idee wat hen zou kunnen helpen. Van de alfabetische moeders koos het grootste deel voor hulp van een deskundig iemand (40.0%). Dit is begrijpelijk omdat deze moeders regelmatig naar de bijeenkomsten en cursussen komen en die worden vaak gegeven door een deskundige, waaraan zij vragen kunnen stellen.

6. Wat vindt u van de ouderkamer als plek om een cursus over opvoeding te volgen?

Over deze vraag waren de moeders het aardig eens. Op enkele moeders na, hebben de moeders aangegeven de ouderkamer een goede plek te vinden om een cursus over opvoeding te volgen (75.0%). Een aantal moeders gaf nog een nadere uitleg waarom zij het een prettige plek vonden. Er is dus geen verschil tussen de analfabetische en de alfabetische moeders. Dit is misschien te verklaren vanuit het feit, dat veel moeders nog nooit ergens anders een cursus hebben gevolgd. In de interviews kwam naar voren dat de mannen het vaak niet goed vinden als de vrouwen buitenshuis met andere vrouwen in contact komen. Eén moeder gaf aan, dat de mannen het bedreigend vinden en bang zijn van wat de vrouwen allemaal te horen krijgen. Ze zouden erdoor het 'slechte pad' op kunnen gaan. De school van de kinderen is één van de weinige plekken waar ze wel mogen komen. Deze plek is daardoor vertrouwd geworden.

7. Op welke dag zou u het liefste een cursus willen volgen?

De analfabetische moeders geven aan dat de dag hen niet uitmaakt (43.5%). Verder kiest een grote groep voor de woensdag (34.8%). De alfabetische moeders willen het liefst een cursus volgen op woensdag (71.4%). Tot nu toe zijn de cursussen en

themaochtenden altijd op woensdag geweest. Dit verklaard waarschijnlijk ook, waarom de meeste moeders hiervoor kiezen. Ze zijn het nu zo gewend.

8. Wat maakt het voor u moeilijk om naar een cursus te gaan?

Voor zowel de analfabete (32.0%) als de alfabete moeders (44.4%) is het huishouden of onverwacht bezoek de grootste belemmering om naar een cursus te gaan. In de Marokkaanse cultuur is het gebruikelijk dat je onverwacht bezoek altijd binnen laat. Andere plannen die je had, moeten daarvoor wijken. Je huis moet dus altijd netjes zijn. Dit kost veel tijd.

Daarnaast blijkt uit deze vraag de invloed van de mannen. Een aantal moeders (17.6%) geven aan, dat hun man denkt dat er alleen maar gekletst wordt op de cursussen. Ze vinden het niet belangrijk. Ook de twee assistenten ouderbetrokkenheid hebben dit als belemmering aangegeven.

9. Hoe hoort u over de cursussen en themabijeenkomsten die worden gehouden in de ouderkamer?

De meeste moeders gaven aan (51.4%), door de briefjes die de kinderen meekrijgen te weten te komen wat er in de ouderkamer gebeurt. Een aantal analfabete moeders gaf hierbij wel aan, dat de briefjes werden vertaald door hun kinderen, aangezien ze het zelf niet konden lezen. Opvallend bij deze vraag was, dat geen enkele moeder aangaf de aankondigingen in de school als informatiebron te gebruiken. Deze worden dus blijkbaar helemaal niet gezien.

10. Wat kan u helpen om te weten wat er in de ouderkamer gebeurt?

De analfabete moeders geven bij deze vraag aan, dat ze meer mondelinge reclame willen (27.3%). De briefjes zijn voor hen moeilijk te lezen. Ook één van de assistenten ouderbetrokkenheid geeft dit aan als probleem. Aan de andere kant geven ze ook aan (27.3%), net als de alfabete moeders (50.0%), dat er meer briefjes moeten komen. Het bestaan van een cursus moet elke week weer worden aangekondigd. Een aantal moeders en de assistenten ouderbetrokkenheid hebben aangegeven, dat de Marokkaanse moeders moeite hebben met plannen. Er komt gemakkelijk iets tussendoor, zoals bezoek. Hierdoor wordt de cursus vergeten. Daarom moeten de moeders er elke week aan worden herinnerd. Voor de analfabete moeders is mondelinge herhaling dus het prettigste.

11. Wat wilt u leren van een cursus over opvoeding?

Over deze vraag zijn de moeders het eens. Ze willen leren hoe je het gedrag van je kind kunt veranderen (40.6%). Daarnaast willen ze leren wat ze moeten doen als hun kind gepest wordt (31.3%). Deze antwoorden komen gedeeltelijk overeen met de antwoorden bij vraag 3, naar de zorgen die de moeders hebben. De moeders zien op straat hoe de kinderen met elkaar omgaan en ze zien ook dat er gepest wordt. Ze willen niet dat hun kind dit ook overkomt en vragen zich af wat ze moeten doen, als het wel gebeurt.

Dat de moeders willen weten hoe ze het gedrag van hun kind moeten veranderen, komt overeen met de informatie uit hoofdstuk 4. De moeders proberen hun kinderen op te voeden, zoals zij ook zijn opgevoed vanuit de Marokkaanse cultuur. Maar de kinderen leven in de Nederlandse maatschappij en krijgen hier van alles van mee. Hierdoor ontstaan soms botsingen tussen ouders en kinderen. De moeders zijn bang dat de kinderen door slechte invloeden uit de Nederlandse maatschappij het verkeerde pad op zullen gaan. Ze willen leren wat ze hieraan kunnen doen. Hoe kunnen ze het gedrag van hun kinderen beïnvloeden op een manier die past binnen de Nederlandse maatschappij, maar met behoudt van de Marokkaanse normen en waarden.

12. Op welke manier wilt u dat leren, door een video, toneelstukjes, mondelinge informatie, ervaringen uitwisselen of een andere manier?

Informatie uitwisselen wordt door het grootste deel van de moeders (55.3%), als prettigste manier gezien om te leren. De moeders kunnen dan spreken uit ervaringen en van elkaar leren. Ook kunnen ze in de eigen taal met elkaar praten, wat het gemakkelijker maakt. De video wordt door een aantal analfabete moeders (21.7%) ook prettig gevonden, omdat de beelden voor zich spreken. Je hebt er geen kennis van de Nederlandse taal voor nodig.

13. Lukt het u om een cursus te volgen die wordt gegeven in het Nederlands?

Het grootste deel van de analfabete moeders (55.3%) geeft aan dat het niet lukt om een cursus in het Nederlands te volgen. Dit in tegenstelling tot de alfabete moeders, die er geen problemen mee hebben (71.4%). De assistenten ouderbetrokkenheid hebben beide aangegeven dat de cursus in het Nederlands moet worden gegeven, maar dat er veel moet worden vertaald. Ook een aantal analfabete moeders gaf aan dat ze meer vertaling willen (14.3%).

14. Zou het u helpen om op school met andere moeders samen een cursus over opvoeding te volgen?

Alle moeders gaven aan dit graag te willen. Belangrijk werd hierbij gevonden dat er ervaringen kunnen worden uitgewisseld, wat overeenkomt met het antwoord bij vraag 12. Daarnaast kwamen veel moeders met de rede, dat je van elkaars cultuur kunt leren. Opvallend is dat één moeder aangaf juist alleen met Marokkaanse moeders te willen praten en niet met anderen. Dit komt overeen met de theorie uit hoofdstuk 2, de vergelijking tussen de eerste en de tweede generatie. Hierin komt naar voren dat zowel de Marokkaanse vrouwen uit de eerste als uit de tweede generatie er de voorkeur aan geven, om om te gaan met andere Marokkaanse vrouwen. Dit lijkt dus niet te kloppen met wat veel vrouwen uit de onderzoeksgroep zeggen.

6.2 Antwoorden op de deelvragen

De antwoorden op de interviewvragen moeten lijden tot antwoorden op de deelvragen van dit onderzoek. Hieronder staat elke deelvraag nogmaals gemeld, met daaronder het antwoord op de vraag, waarin ook het literatuuronderzoek wordt gebruikt.

Waaruit bestaat het huidige aanbod van opvoedcursussen, die worden gegeven in de ouderkamer?

Het huidige aanbod bestaat vooral uit losse themabijeenkomsten. Dit zijn bijeenkomsten die ongeveer 1,5 uur duren en waarin één onderwerp wordt behandeld. Deze worden vaak gegeven door de orthopedagoog en/of de schoolmaatschappelijk werkster. Onderwerpen die daarin worden behandeld zijn pesten, het stellen van grenzen en straffen/belonen. Daarnaast zijn er nog cursussen, zoals beschreven in hoofdstuk 2.5.2, waarin de moeders leren hoe ze hun kind kunnen helpen met leren. Dit zijn Piramide 1, Piramide 2. Overstap en Knapzak. Verder kunnen de moeders bij de Toekomst van uw kind leren over het voortgezet onderwijs en de puberteit. Er wordt bij deze thema'sochtenden en cursussen veel mondelinge informatie gegeven. Uit het onderzoek is gebleken dat de moeders mondelinge informatie geen prettige manier vinden om iets te leren.

Ze begrijpen het dan niet. Daarnaast wordt er ook wel gebruik gemaakt van de video en de moeders mogen vragen stellen. Het uitwisselen van ervaringen komt ook aanbod, maar zou veel uitgebreider moeten, aangezien de moeders hebben aangegeven dit juist erg prettig te vinden. Door de cursusleider zou op de ervaringen ingehaakt moeten worden.

In het verleden zijn er ook cursussen gegeven, van zo'n 6 bijeenkomsten. Dit waren bijvoorbeeld 'opvoeden zó' en 'omgaan met pesten'. Deze bijeenkomsten werden in het Nederlands gegeven en er werd veel informatie in gegeven. Voor veel Marokkaanse moeders waren deze cursussen waarschijnlijk moeilijk om te volgen. Verder werd er weinig gebruik gemaakt van de video, maar meer van plaatmateriaal, wat in het Nederlands werd toegelicht.

Welke factoren in de leefsituatie van de Marokkaanse moeders vormen een belemmering?

De grootste belemmerende factor in de leefsituatie van de Marokkaanse is het huishouden en onverwacht bezoek. Er wordt veel waarde gehecht aan een net huis. Doordat de gezinnen bij de analfabete Marokkaanse moeders vaak groot zijn, kost het meer tijd om ervoor te zorgen dat alles weer netjes wordt. Dit is belangrijk, omdat er altijd bezoek kan langskomen. Onverwacht bezoek mag niet worden geweigerd. Dit betekent dat als een moeder heeft gepland om naar de ouderkamer te gaan, onverwacht bezoek daar verandering in brengt. Daarnaast is er soms geen tijd om te gaan, omdat het huis nog niet aan kant is.

Een andere belemmerende factor zijn de mannen. Sommige vrouwen mogen van hun man niet komen. Die denkt dat er alleen maar wordt gekletst tijdens de bijeenkomsten. Dit vinden de mannen bedreigend, omdat zij niet weten wat er wordt gezegd en ze zijn bang dat hun vrouw op een negatieve manier wordt beïnvloed. De mannen zijn dus onwetend over wat er gebeurt.

Wat zijn de organisatorische belemmeringen in het volgen van een cursus?

Voor het grootste deel van de moeders is de woensdagochtend een goed moment voor de cursus. Een aantal kunnen dan niet komen. Dit probleem zal er altijd zijn.

Welke belemmeringen zijn er te vinden bij de voorbereiding van een cursus?

Bij de voorbereiding is tot nu toe onvoldoende gekeken naar wat de moeders wilde. Er is altijd vanuit gegaan hoe andere dachten dat de cursus moest worden ingevuld. Andere bepaalden waar de moeders behoefte aan hadden. De cursussen die op deze manier kant en klaar kunnen worden afgehaald bij allerlei stichtingen, kunnen nooit worden gemaakt voor alle Marokkaanse moeders of alle Turkse moeders enz. Er zijn namelijk heel veel verschillen tussen Marokkaanse moeders, net als er verschillen zijn tussen Nederlandse moeders. De moeders moeten dus worden betrokken in de voorbereiding, zodat de cursus aansluit bij de wensen en behoeften van de moeders.

Verder moet er veel meer reclame worden gemaakt voor de cursussen. Dit moet vooral mondeling worden gedaan, omdat de analfabete Marokkaanse moeders de briefjes niet begrijpen. Deze reclame moet elke week worden herhaald, om de moeders aan de cursus te herinneren. De moeders vergeten het snel, doordat er van alles tussen komt.

Welke belemmeringen zijn er te vinden, in de inhoud van de cursus?

De cursussen die tot nu toe zijn gegeven, waren allemaal in het Nederlands. Het zijn bestaande cursussen die kunnen worden geleend of gekocht. Er werd veel informatie gegeven en gebruik gemaakt van spelletjes en plaatmateriaal. Al het huiswerk was ook in het Nederlands. Voor de analfabete Marokkaanse moeders is dit een belemmering. Zij kunnen de Nederlandse taal niet lezen en de meeste kunnen het ook onvoldoende spreken. Alle informatie die werd gegeven tijdens de cursussen, kwam hierdoor niet aan bij de moeders. De cursus sloot dus niet aan, bij de doelgroep die bereikt moest worden. Voor dat er een cursus kan worden gestart moet er eerst worden overlegt met de doelgroep over de vorm die de cursus moet krijgen. Geen enkele doelgroep is precies het zelfde en daarom vinden bestaande pakketten geen aansluiting.

Welke belemmeringen zijn er te vinden, bij de persoon zelf?

Een belemmering bij de persoon zelf is het feit dat vele al jaren in Nederland wonen, maar nog nooit een cursus in de Nederlandse taal hebben gevolgd. Een grote groep Marokkaanse moeders met kinderen op de Hildegardisschool kan hierdoor geen Nederlands lezen, schrijven of spreken. Een oorzaak hiervan is de overheid. Zij hebben veel te lang gedacht dat de Marokkaanse gezinnen weer terug zouden keren naar hun geboorteland. De overheid bleef hen zien als gastarbeiders en zette geen druk achter de integratie. Pas in de jaren 90 kwam er meer druk vanuit de overheid. Maar toen woonde vele migranten hier al jaren en zij hadden niet de behoefte om de Nederlandse taal nog te leren. Ze hadden zich al jaren weten te redden, zonder de Nederlandse taal machtig te zijn.

Hoe moet een cursus over opvoeding worden georganiseerd?

Deze vraag wordt beantwoord in hoofdstuk 7, waarin advies wordt uitgebracht aan de directie van de Hildegardisschool.

6.3 Antwoorden op de hoofdvragen

De deelvragen moesten lijden tot antwoorden op de hoofdvragen. Hieronder staan beide hoofdvragen nogmaals vermeld, met in het kort de antwoorden erop.

In welke mate sluit het aanbod van opvoedingscursussen aan bij de vraag/behoefte van analfabete Marokkaanse moeders met kinderen op de Hildegardisschool.

De thema's van de opvoedingscursussen sluiten wel aan bij de behoeften van de moeders. De thema's die worden behandeld, zoals pesten, grenzen stellen, wat gebeurt er op school enz., zijn dezelfde onderwerpen als waar de moeders zich zorgen over maken bij hun kinderen. Alleen de manier waarop de thema's worden aangeboden is het probleem. De cursussen worden in het Nederlands gegeven, omdat ze voor alle nationaliteiten toegankelijk moeten zijn. Er wordt wel vertaald in de cursussen, maar onvoldoende, doordat er weinig tijd voor is. Hierdoor snappen veel Marokkaanse moeders niet goed waar de cursus over gaat. De lesmaterialen en huiswerkboekjes zijn doorgaans ook in het Nederlands. De analfabete moeders kunnen in het Nederlands niet lezen, maar in hun eigen taal vaak ook niet. Geschreven teksten moeten daarom niet gebruikt worden. Er moet meer gebruik gemaakt worden van t.v. en video. Een aantal moeders geven aan, dat de beelden voor zich spreken. Dus als er Nederlands wordt gesproken, kunnen ze het als nog volgen. Ten laatste willen de moeders meer ruimte om zelf

vragen te kunnen stellen. Nu moeten ze veel luisteren naar de informatie die wordt gegeven, terwijl ze liever zelf vragen stellen, waar andere moeders of een deskundige antwoord op kunnen geven. Op die manier kunnen er ervaringen worden uitgewisseld en vragen beantwoord.

Wat zijn belemmeringen voor deelname aan cursussen over opvoeding, door analfabete Marokkaanse moeders met kinderen op de Hildegardisschool.

De grootste belemmering voor de moeders is hun gastvrijheid. Als er onverwachte gasten komen, moeten die zich altijd welkom voelen. Het huis moet daarom altijd aan kant zijn en de gasten moeten altijd kunnen blijven eten. De moeders zijn daardoor veel tijd kwijt aan het huishouden. De analfabete Marokkaanse moeders hebben doorgaans wat grotere gezinnen, wat ook meer huishoudelijk werk met zich meebrengt. Verder vormen de mannen voor een aantal moeders een probleem. Een aantal mannen vindt het namelijk niet goed als hun vrouw naar een cursus gaat. Volgens hen wordt er alleen maar gekletst en ze zijn bang dat hun vrouwen daar verkeerde dingen horen. Daarnaast is de Nederlandse taal dus een probleem. De moeders weten dat de cursussen in het Nederlands zijn en daardoor haken ze af of komen helemaal niet. Ten laatste zijn soms de kinderen een belemmering. Die zijn wel eens thuis door bijvoorbeeld ziekte.

Hoofdstuk 7

Het advies

In dit hoofdstuk komt een kort en duidelijk advies te staan, waar de directie van de Hildegardisschool gebruik van kan maken, als zij in de toekomst weer een opvoedcursus willen starten.

De probleemstelling van dit onderzoek was:

De inhoud van het aanbod van opvoedcursussen dat in de afgelopen 5 jaar is gedaan door de Hildegardisschool en de gehanteerde werkwijze lijken onvoldoende aan te sluiten bij de wensen en behoeften van analfabete Marokkaanse moeders van leerlingen, wat er mogelijk de oorzaak van is, dat maar enkele moeders een cursus hebben afgerond en een deel vroegtijdig is gestopt. (Bron: Mevr. Rombouts, die vanaf de start betrokken is geweest bij de ouderkamer.)

Het advies luidt als volgt:

- In de toekomst kan de Hildegardisschool gebruik blijven maken van bestaande cursuspakketten. Elke cursus zal moeten worden aangepast om te voldoen aan de wensen en behoeften van de analfabete Marokkaanse moeder met kinderen op de Hildegardisschool.
- De cursussen kunnen in het Nederlands worden gegeven, maar daarnaast moet er direct worden vertaald in de eigen taal van de moeders (Arabisch of Berbers). De cursussen moeten dus in stukken worden verdeeld, zodat er elke bijeenkomst tijd is om te vertalen.
- Er moet videomateriaal gezocht worden, wat aansluit bij de cursus en dit moet regelmatig worden ingezet ter verduidelijking van het geen waarover gesproken wordt.
- Er moet meer gewerkt worden vanuit de vragen van de moeders. Dus niet heel veel mondelinge informatie geven, waar de moeders naar moeten luisteren, maar informatie geven naar aanleiding van vragen van moeders, die tijdens de bijeenkomst worden gesteld.
- Naast advies van een deskundige moeten de moeders elkaar kunnen adviseren. Alle moeders zijn ervaringsdeskundige op het gebied van opvoeden en daarom moet er meer gebruik worden gemaakt van de mogelijkheid de moeders elkaar te laten helpen.
- Er moet daarom aandacht besteed worden, aan wat de moeders al wel goed doen. Op die manier ervaren de moeders waardering en kunnen de moeders hun kwaliteiten op opvoedgebied inzetten om elkaar te helpen.
- De vaders moeten geïnformeerd worden over wat de opvoedcursus inhoudt, wat er besproken wordt en op welke manier. Dit moet de angst bij de vaders wegnemen.
- Er moet meer mondeling aangekondigd worden dat er een cursus aankomt, naast het meegeven van briefjes. De assistenten ouderbetrokkenheid kunnen praten met de moeders, maar ook de leerkrachten kunnen erover vertellen aan de moeders en de leerlingen.
- Het aankondigen moet elke week worden herhaald. De moeders moeten worden herinnerd aan de cursus, anders vergeten ze het.
- De moeders die actief deelnemen aan cursussen moeten worden gevraagd om andere moeders te motiveren om naar cursussen te komen.

Literatuurlijst

- Van der Werf (1998). Allochtonen; een inleiding in de multiculturele samenleving. Bussem: Coutinho.
- Visser, Willem (2000). Verzorgingssociologie. Bussem: Coutinho.
- Pels, Trees (2000). Opvoeding en integratie; een vergelijkende studie van recente onderzoeken naar gezinsopvoeding en de pedagogische afstemming tussen gezin en school. Assen: Van Gorcum.
- Mighelbrink, Ferdie (2003). Praktijkgericht onderzoek in zorg en welzijn. Amsterdam: SWP.
- Geuijen, C.H.M. (1998). Multiculturalisme; werken aan ontwikkelingsvraagstukken. Utrecht: Lemma BV.
- Pels, Trees (1999). Opvoeding in Marokkaanse gezinnen in Nederland; de creatie van een nieuw bestaan. Assen: van Gorcum.
- Eiselein, Judith (18 september 1997). Analfabete: de onzichtbare allochtoon. NRC Handelsblad

Bijlagen

Gestructureerd open interview

1. Wat is de gezinssamenstelling?
2. Krijgt u hulp van uw man bij het opvoeden van de kinderen?
3. Maakt u zich wel eens zorgen om uw kinderen? Waarom?
4. Met wie praat u wel eens over moeilijk gedrag van uw kinderen en de opvoeding?
5. Wat zou u helpen om minder zorgen te hebben over het gedrag en de opvoeding van de kinderen?
6. Wat vindt u van de ouderkamer als plek om een cursus over opvoeding te volgen?
7. Op welke dag zou u het liefste een cursus willen volgen?
8. Wat maakt het voor u moeilijk om naar een cursus te gaan?
9. Hoe hoort u over de cursussen en themabijeenkomsten die worden gehouden in de ouderkamer?
10. Wat kan u helpen om te weten wat er in de ouderkamer gebeurt?
11. Wat wilt u leren van een cursus over opvoeding?
12. Op welke manier wilt u dat leren, door een video, toneelstukjes, mondelinge informatie, ervaringen uitwisselen of een andere manier?
13. Lukt het u om een cursus te volgen die wordt gegeven in het Nederlands?
14. Zou het u helpen om op school met andere moeders samen een cursus over opvoeding te volgen?

Uitleg bij de vragen

De eerste vraag is een vraag die de moeders gemakkelijk kunnen beantwoorden. Dit zorgt ervoor dat zij zich meer op hun gemak voelen.

De tweede vraag is ook makkelijk te beantwoorden en geeft tevens inzicht in of er nog kinderen thuis zijn de gehele dag. Dit zou namelijk een belemmering kunnen zijn om naar de ouderkamer te komen.

De derde vraag maakt duidelijk waar de problemen zitten in de opvoeding en waar de moeders eventueel informatie over nodig zouden kunnen hebben.

De vierde vraag geeft aan waar een cursus over opvoeding over zou moeten gaan. De moeders geven hier aan, aan welke informatie zij zelf behoefte hebben. Dit is belangrijk om te weten voor de inhoud van de cursus.

Vraag vijf maakt duidelijk of de moeders het fijn vinden dat er cursussen over opvoeding worden gegeven in de ouderkamer of dat ze dit om een bepaalde reden niet nodig vinden.

De zesde vraag gaat meer om de organisatorische kant van het geven van een cursus. De moeders moeten de plek waar de cursus gegeven wordt, wel prettig vinden. Als blijkt dat veel moeders de ouderkamer geen geschikte plek vinden, dan zal er een andere ruimte moeten worden gezocht.

Vraag zeven geeft inzicht in op welke dag de cursus het beste kan worden gegeven. Nu worden de cursussen steeds gegeven op woensdagochtend, maar misschien komt dit voor veel moeders helemaal niet goed uit.

Vraag acht is een hele open vraag, waarin de moeders zelf kunnen aangeven, waarom ze niet naar een cursus over opvoeding zouden gaan. Deze vraag moet een breed beeld geven, van de belemmeringen die er zijn.

Door vraag negen ontstaat er een duidelijk beeld van de manier waarop er nu reclame wordt gemaakt voor de cursussen. Het maakt duidelijk of alle moeders wel bereikt worden, of dat een deel van de moeders niets afweet van de cursus.

Bij vraag tien kunnen de moeders zelf suggesties doen, hoe er het beste reclame kan worden gemaakt, zodat zo groot mogelijke groep kan worden bereikt.

Bij vraag elf kunnen de moeders aangeven, wat ze graag zouden willen leren van een cursus over opvoeding. De inhoud van de cursus moet aansluiten bij deze wensen.

Vraag twaalf geeft inzicht in hoe de moeders het liefste leren. Een cursus kan namelijk op vele manieren worden ingevuld, door mondeling informatie te verstrekken, door rollenspelen, door een video enz. Het is belangrijk dat de manier waarop de cursus wordt gegeven, aansluit bij de manier waarop de moeders graag leren.

Vraag dertien maakt duidelijk of een cursus in het Nederlands te moeilijk is voor de analfabete Marokkaanse moeders. Tot nu toe zijn de cursussen altijd in het Nederlands geweest, maar dat zou een belemmering kunnen vormen voor sommige moeders.

Uit de antwoorden op vraag veertien zal blijken of er überhaupt wel behoefte is aan een cursus over opvoeding. Misschien dat de directie van de Hildegardisschool denkt dat deze behoefte er is, maar is die er onder de moeders niet.